

Suomalaisnaisen perheellistyminen

Timo Nikander

Suomalaisnaisen perheellistyminen

Timo Nikander

Joulukuu 1992

Tiedustelut – Förfrågningar:

(90) 17 341

SVT Suomen Virallinen Tilasto
Finlands Officiella Statistik
Official Statistics of Finland

Kansikuva: Mikko Nurmi

Alkusanat

Tässä julkaisussa esitettävät asiat ovat tilastotaulukkoina luettavissa myös Naisen elämänkulku ja perheellistyminen nimisestä Väestö -sarjan julkaisusta (1992:1). Naisen elämänkulku ja perheellistyminen taulukkojulkaisu perustuu Tilastokeskuksen vuonna 1989 tekemään runsaan 4100 vuosina 1938 – 1967 syntyneen suomalaisen naisen haastatteluun. Tämän julkaisun tar-

koituksena on em. julkaisussa taulukoituina esitettyjen asioiden pääkohtien esittäminen luettavammassa muodossa kuvin ja suhteellisen lyhyin sanallisin havainnoin ja päätelmin. Koska tässä julkaisussa on esitetty vain osa Naisen elämänkulku ja perheellistyminen -julkaisun sisällöstä, lisätietoja kaipaavan on syytä etsiä käsiinsä em. taulukkojulkaisu.

Helsingissä joulukuussa 1992

Aarno Laihonon

Sisältö

1. Tausta	7
2. Koulutus lykkää kotoamuuttoa	8
3. Ensin avoliittoon sen jälkeen avioliittoon	9
4. Ensimmäinen asuinkumppani löytyy yleensä yhä nuorempana	12
5. ... mutta pitkä koulutus kuitenkin lykkää yhdessäasumista	14
6. Avoliitot pidentyneet	18
7. Ensisynnyttäjät yhä vanhempia	20
8. Lasten määrä pienentynyt eniten vähän koulutetuilla	23
9. Sosiaaliryhmittäiset erot lasten määrissä pienentyneet	25
10. Mieluisin lapsiluku jää monelle vain unelmaksi	28
11. Ensisynnytykset avoliitossa lisääntyneet	29
12. Lasten hankkimisella ei kiirettä avioliitossa	31
13. Sisarusten ikäerot suurentuneet	33
14. Yhä nuoremmat ehkäisevät	36
15. Äitien kotonaolo äitiysloman jälkeen lisääntynyt	39
16. Päivähoidossa tai sen järjestämisessä ongelmia	43
17. ... silti pienten lasten äidit työssä	44
18. Palvelujen saantia lisättävä?	46
19. Lopuksi	53

Taulukkuuettelo

1. Lapsuudenkodista muuttaneiden muuton syy, naiset syntymävuoden mukaan, %	8
2. Mieluisin oma lapsiluku, naiset syntymävuoden mukaan, %	28
3. Suomalaisen perheen ihannelapsiluku, naiset syntymävuoden mukaan, % ..	29

1. Kokonaishedelmällisyysluku vuosina 1950–1991	7	liitto oli purkautunut toisen liiton alkamiseen kuluneen ajan ja naisten syntymävuoden mukaan, %	20
2. Lapsuudenkodista muuttaneiden osuus ikäryhmästä, naiset syntymävuoden mukaan, %	8	17. Synnyttäneiden osuus ikäryhmästä, naiset syntymävuoden mukaan, %	21
3. Naisten avio- ja avoliittojen määrä syntymävuoden mukaan, %	9	18. A,B,C Synnyttäneiden osuus ikäryhmästä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	22
4. Ensimmäinen liitto, naiset syntymävuoden mukaan, %	10	19. A,B,C Keskimääräinen lasten määrä naista kohti eri ikävuosiin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan	24
5. Suhtautuminen avoliittoon, naiset syntymävuoden mukaan, %	10	20. A,B,C Keskimääräinen lapsikertymä eri ikävuosiin mennessä lapsuuden huoltajan sosioekonomisen aseman ja naisten syntymävuoden mukaan	25
6. Suhtautuminen avoliittoon, naiset koulutusasteen mukaan, %	11	21. A,B,C Keskimääräinen lapsikertymä eri ikävuosiin mennessä, naiset sosioekonomisen aseman ja syntymävuoden mukaan	27
7. Suhtautuminen avoliittoon, naiset uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisen mukaan, %	11	22. A, B Parisuhde ensimmäisen (elävän) lapsen syntyessä naisten syntymävuoden ja lapsen syntymävuoden mukaan, % ...	30
8. Ensimmäinen liitto, joka on avio- tai avoliitto eri ikin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %	12	23. Avoliitossa syntyneiden ensimmäisten lasten osuus kaikista lapsista, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	31
9. Ensimmäinen avoliitto eri ikin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %	13	24. Keskimääräinen aika (kuukausia) ensimmäisestä avioitumisesta ensimmäisen (elävän) lapsen syntymään, naiset avioitumisiän mukaan	32
10. Ensimmäinen avoliitto eri ikin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %	13	25. Keskimääräinen aika (kuukausia) naisen ensimmäisestä avioitumisesta ensimmäisen (elävän) lapsen syntymään, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan	32
11. Ensimmäisen avoliiton, joka jatkui avoliittona kesto, naiset syntymävuoden mukaan, %	14	26. Ensimmäisen ja toisen (elävän) syntyneen lapsen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan, (%)	33
12. Ensimmäisen liiton, joka oli avio- tai avoliitto, solmiminen eri ikin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	15	27. Ensimmäisen ja toisen (elävän) syntyneen lapsen keskimääräinen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan	34
13. Ensimmäisen avoliiton solmiminen eri ikin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	16		
14. Ensimmäisen avoliiton aloittaminen eri ikin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	17		
15. A,B,C Eroon päättäneen ensimmäisen avio- tai avoliiton kesto liiton solmimisvuoden mukaan, %	18		
16. Toisen avio- tai avoliiton solmineiden naisten osuus naisista, joiden ensimmäinen			

28. Ensimmäisen ja toisen (elävänä) syntyneen lapsen keskimääräinen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset ensimmäisen lapsen synnytyksiään mukaan syntymävuosittain	35	38. Toisen äitiysloman jälkeisen kotonaolon pituus (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan, %	42
29. Toisen ja kolmannen (elävänä) syntyneen lapsen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan, (%) ...	35	39. Toisen lapsen jälkeisen kotonaolon pituus, naiset koulutusasteen mukaan, %	42
30. Ehkäisyn käytön aloittamisikä, naiset syntymävuoden mukaan, %	36	40. Vanhimman lapsen hoidossa ilmennyt hankalin ongelma: "vaikea saada päivähoitopaikkaa", lapsen syntymävuoden mukaan, %	43
31. Ehkäisyn käyttö ennen ensimmäisen lapsen syntymää, naiset syntymävuoden mukaan, %	37	41. Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset syntymävuoden mukaan, %	44
32. Ehkäisymenetelmä haastatteluhetkellä syksyllä 1989, naiset syntymävuoden mukaan, %	38	42. Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset koulutusasteen mukaan, %	45
33. Ainakin kerran käytetty ehkäisymenetelmä (kolme suosituinta), naiset syntymävuoden mukaan, %	38	43. Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset sosioekonomisen aseman mukaan, %	45
34. Äitiysloman jälkeen kotiin jääneiden äitien osuus kaikista ensimmäisen lapsensa synnyttäneistä, naiset syntymävuoden mukaan, %	39	44. A, B, C, D Tärkein tuen muoto, jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset syntymävuoden mukaan, %	47
35. Ensimmäisen äitiysloman pitäminen ja kotonaolo sen jälkeen, naiset koulutusasteen mukaan, %	40	45. A, B, C, D Tärkein tuen muoto, jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %	49
36. Ensimmäisen äitiysloman jälkeisen kotonaolon pituus (kuukausia), naiset koulutusasteen mukaan, %	41	46. A, B, C, D Tärkein tuen muoto, jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset lasten määrän ja syntymävuoden mukaan, %	51
37. Toisen äitiysloman pitäminen ja sen jälkeinen kotonaolo, naiset syntymävuoden mukaan, %	41		

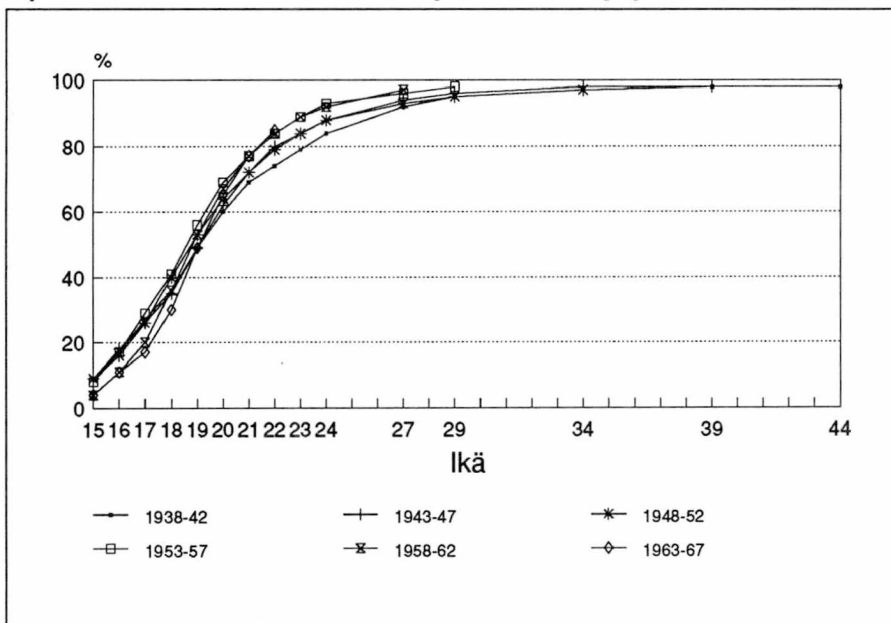
2. Koulutus lykkää kotoamuuttoa

Lähes kaikki naiset muuttavat jossain elämänsä vaiheessa pois kotoa. Vain 2 – 3 prosenttia jää asumaan vanhempiensa kanssa. Kotoamuuttamisen ajoittuminen vaihtelee jonkin verran eri aikoina syntyneillä naisilla. Esimerkiksi tutkimuksen nuorimmat naiset ovat aloittaneet kotoamuuttonsa hie-
man hitaammin kuin muut naiset, mutta myöhemmin heidän kotoamuuttonsa kiihtyi niin, että 22 vuoden ikään mennessä nuorimpiin syntymä-
vuosiluokkiin kuuluvista suurempi osa kuin van-

hemmista oli muuttanut pois kotoa (kuva 2). Nuorimpien naisten kotoamuuttoa lykkäsi ehkä eniten lukion suorittamisen yleistyminen.

Avioitumisen takia ei kotoa juurikaan enää muute-
ta, mutta kylläkin avoliiton. Samoin työelämään
siirtyminen on saanut antaa sijaa opinnoille. Myös
halu itsenäistyä on muuton syynä yleistynyt (tau-
lukko 1).

Kuva 2.
Lapsuudenkodista muuttaneiden osuus ikäryhmästä, naiset syntymävuoden mukaan, %

Taulukko 1.
Lapsuudenkodista muuttaneiden muuton syy, naiset syntymävuoden mukaan, %

	1938–42	1943–47	1948–52	1953–57	1958–62	1963–67	Yhteensä
Opiskelu	16	21	23	26	29	32	25
Työ	30	26	27	20	12	13	21
Avoliitto	3	3	11	25	32	32	18
Avioituminen	38	36	25	14	9	4	20
Riidat	1	1	1	2	1	2	1
Halu itsenäistyä	8	7	9	11	14	14	11
Muu syy, ei osaa sanoa ..	5	5	4	2	4	4	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Vastanneet	510	686	709	770	703	658	4 036

Vanhempien koulutuksella näyttää olevan merkitystä kotoa muuttamisikään. Huoltajan koulutuksen korkeus lykkää kotoamuuttoa hieman myöhemmäksi.

Koulutusaste ja sosioekonominen asema ovat läheisessä yhteydessä keskenään. Niinpä ei ole mikään ihme, että ylempien toimihenkilöiden lapset muuttavat kotoaan hieman vanhempina kuin muihin sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvien vanhempien lapset.

Alueittain tarkasteltuna naisten kotoamuutto alkaa hitaimmin pääkaupunkiseudulla ja nopeim-

min Pohjois-Suomessa. Pääkaupunkiseudulla nuorimpaan syntymävuosiluokkaan kuuluneiden naisten kotoamuutto on ajoittunut aikaisemmaksi kuin vanhempien naisten.

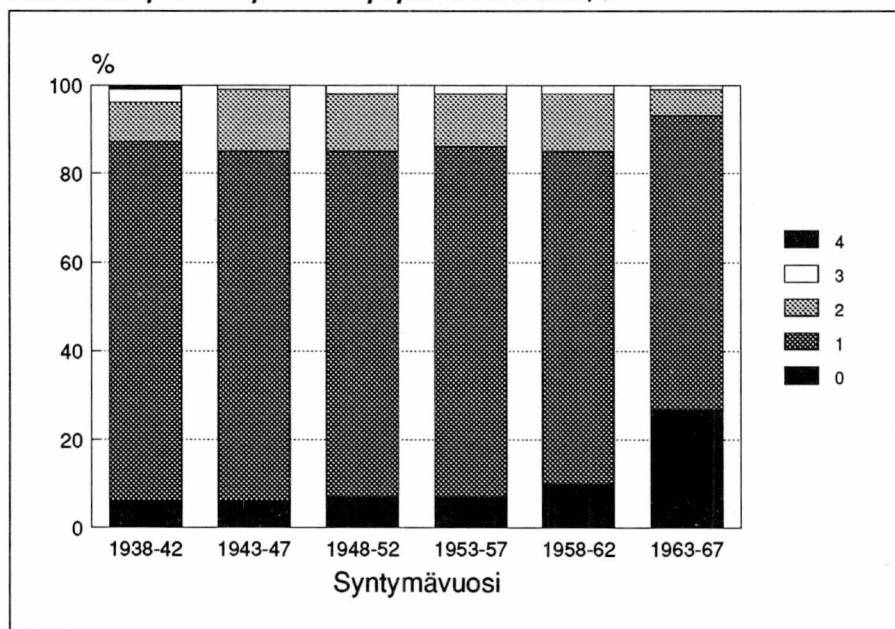
Kun kotoamuuttoikässä on eroja eri aikoina syntyneiden naisten välillä, voi jo kuvitella, miten eri tavalla eri aikoina syntyneiden naisten elämässä ovat ajoittuneet sellaiset tapahtumat kuin parinmuodostus ja perheen perustaminen. Mitä myöhemmin muuttaa pois kotoa, sitä myöhempään todennäköisesti ajoittuvat mahdollinen parinmuodostus ja lastenhankinta.

3. Ensin avoliittoon sen jälkeen avioliittoon

Pidettäneen luultavana, että liittojen määrä henkeä kohti olisi huomattavasti lisääntynyt avoliittojen yleistyessä ja niiden suhteellisen nopeasti purkautuessa. Näin asia ei toistaiseksi kuitenkaan ole. Tässä aineistossa valtaosa eli neljä naista viidestä oli parhaillaan tai oli ollut vain yhdessä avio- tai avoliitossa. Kolmen avo- tai avoliiton nainen on jo harvinaisuus (kuva 3).

Kun seurustelusta siirrytään ensimmäistä kertaa asumaan yhteen, niin nykyään pari ei suinkaan heti avioidu, vaan yhteiselo alkaa todennäköisimmin avoliitolla. Esimerkiksi vuosina 1958 – 62 syntyneistä naisista, joilla oli vähintään yksi liitto, useammalla kuin neljällä viidestä parin yhdessä asuminen oli alkanut avoliitolla, vuosina 1938 – 42

Kuva 3.
Naisten avio- ja avoliittojen määrä syntymävuoden mukaan, %

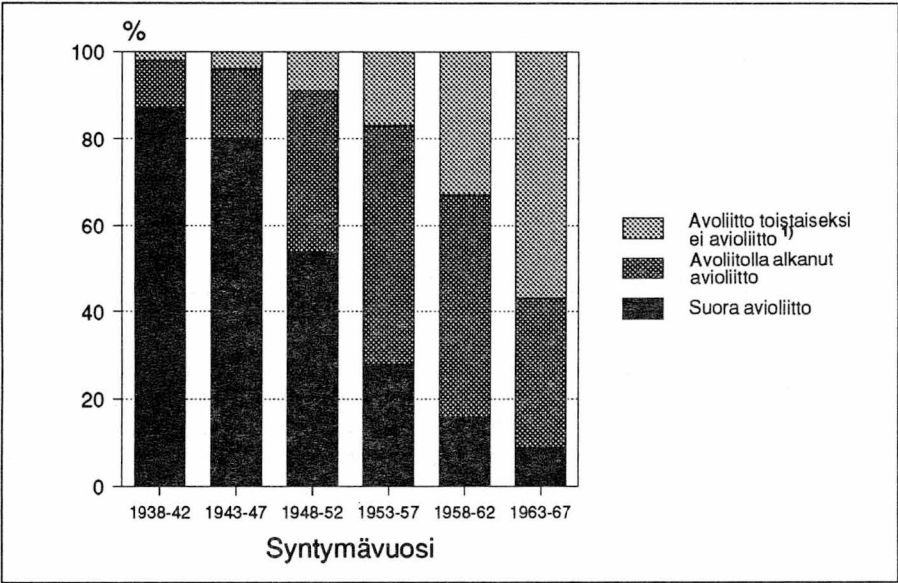

syntyneistä naisista vain hieman useammalla kuin joka kymmenennellä (kuva 4).

Jos naisella on takanaan yksi purkautunut liitto ja oli pa ensimmäisen liiton yhdessä asuminen alkanut muodollisesti miten vain, niin toisen liiton yhdessä asuminen alkaa useimmiten avoliitolla.

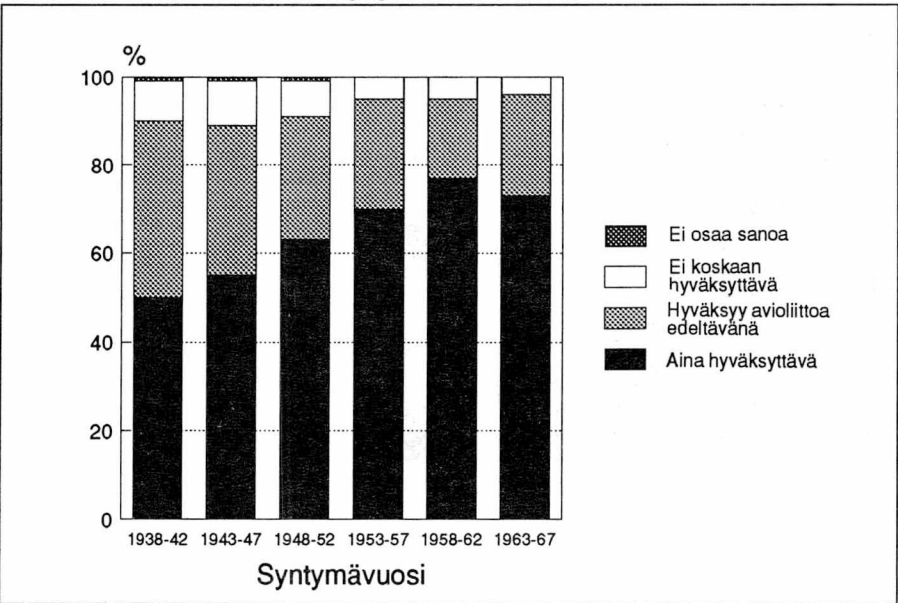
Avoliitto hyväksytään hyvin laajalti nykypäivänä. Esimerkiksi noin kolme neljäsosaa 1953 – 1967 syntyneistä naisista piti sitä aina hyväksyttävänä. Vanhemmat naiset nuorempia useammin pitivät avoliittoa hyväksyttävänä vain kun se edelsi avioliittoa. Kaikkiaan kuitenkin yli 90 prosenttia naisista hyväksyi avoliiton (kuvat 5, 6 ja 7).

Kuva 4.
Ensimmäinen liitto, naiset syntymävuoden mukaan, %

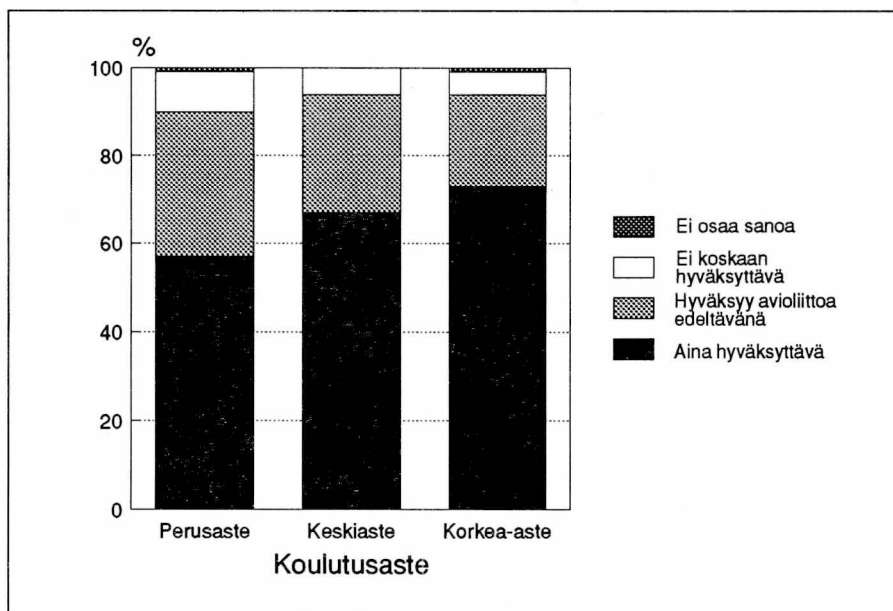

1) Haastattelujankohdanta liitto oli avoliitto, mutta osa niistä muuttune avoliitoiksi eli ne tulisivat kuulu- maan luokkaan 'avoliitolla alkanut avoliitto'. Tämä on syytä pitää mielessä arvioitaessa luokan 'avo- liitto toistaiseksi ei avoliitto' prosenttilukuja.

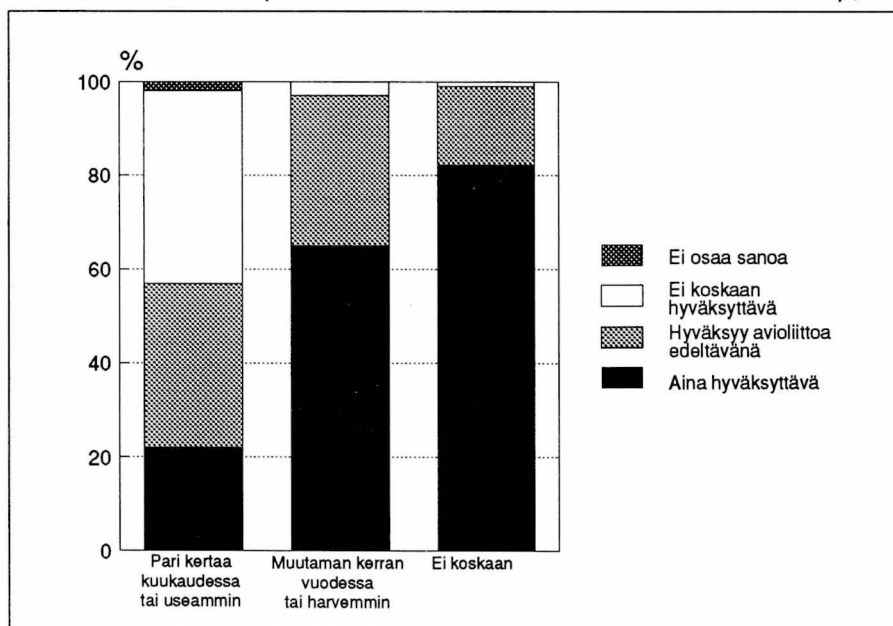
Kuva 5.
Suhtautuminen avoliittoon, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 6.
Suhtautuminen avioliittoon, naiset koulutusasteen mukaan, %

Kuva 7.
Suhtautuminen avioliittoon, naiset uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisen mukaan, %

Korkean asteen tutkinnon suorittaneet naiset pitivät avioliittoa aina hyväksyttävänä huomattavasti useammin kuin vähemmän koulutetut. Mitä vähäisempi koulutus naisella oli, sitä useammin hän piti avioliittoa hyväksyttävänä vain kun se edelsi avioliittoa.

Uskonnollisiin tilaisuuksiin usein osallistuvat naiset torjuvat avioliiton kokonaan muita naisia herkemmin. Vain viidesosa näistä naisista pitää avioliittoa aina hyväksyttävänä ja vain kolmaosa hyväksyy sen avioliittoa edeltävänä. Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumattomista naisista neljä viidesosaa pitää avioliittoa aina hyväksyttävänä.

4. Ensimmäinen asuinkumppani löytyy yleensä yhä nuorempana...

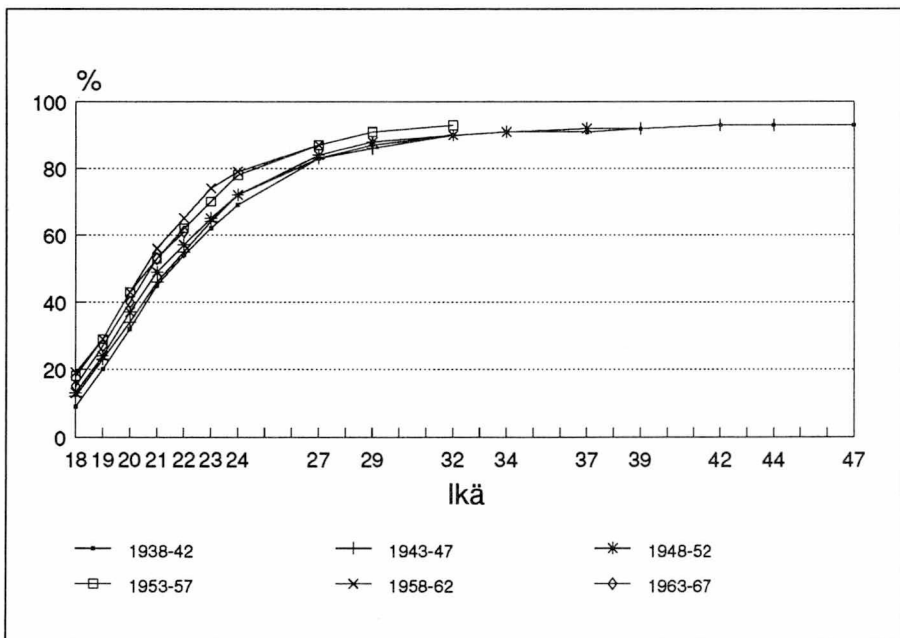
Kuten aiemmin jo todettiin suurin osa naisista elää hedelmällisenä kautenaan joko avio- tai avoliitossa ainakin kerran. Noin 21 vuoden ikään mennessä suunnilleen puolet naisista on ensimmäisessä liitossaan, joka on joko avio- tai avoliitto. Suuntaus on jopa sellainen, että tutkimuksen nuorimpia naisia lukuun ottamatta yhä suurempi osa naisista aloittaa ensimmäisen liittonsa yhä nuorempana. Nuorimmatkin naiset aloittavat kuitenkin nykyään ensimmäisen liittonsa nuorempina kuin tutkimuksen vanhimmat naiset (kuva 8).

Seuraavissa kahdessa kuvassa näkyy hyvin avio- ja avoliittoisuudessa iän suhteen tapahtunut muutos. Kun vanhimmista naisista yli puolet syntymävuosiluokasta oli solminut ensimmäisen liiton viimeis-

tään 22-vuotiaana, niin nuorimmista naisista sen oli tehnyt vajaa neljännes. Avioliiton solmisella ei siis nykyään näytä olevan kiirettä (kuvat 9 ja 10). Esimerkiksi niistä avoliitolla alkaneista liitoista, jotka jatkuivat avioliittona, nuorimpien syntymävuosiluokkien naisista noin kolmasosalla avoliitto oli kestänyt 2 – 4 vuotta, mutta vanhimpien syntymävuosiluokkien naisista noin 15 prosentilla (kuva 11). Ensimmäisistä avioliitoista, jotka alkoivat avoliitolla, suurin osa oli johtanut avioliittoon.

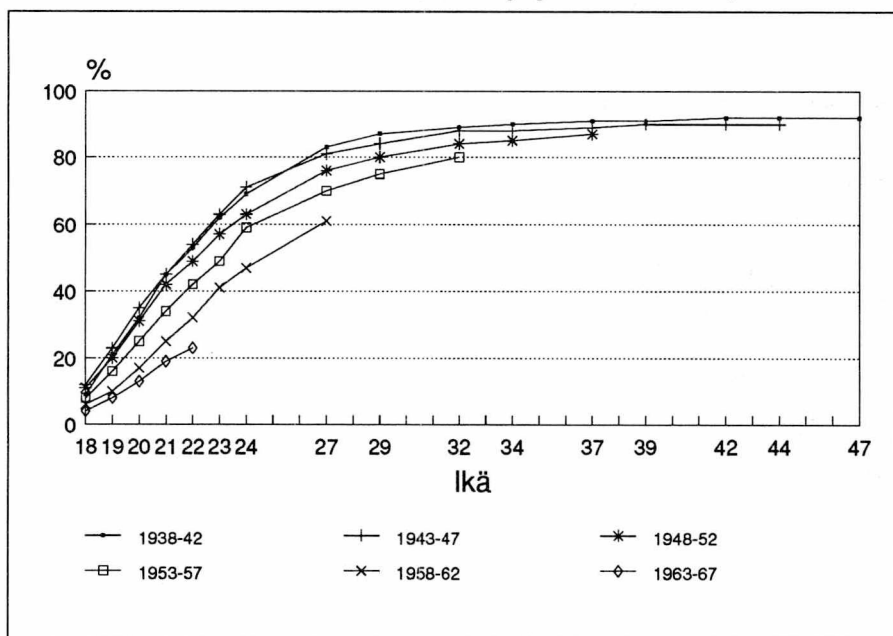
Kun liittojen solminen ylipäättään aloitetaan nuorempana kuin ennen, niin kuvista 9 ja 10 nähdään, että entisen avioliittojen solmimisen nuorella iällä ovat korvanneet nuoret avoliitossa elävät.

Kuva 8.
Ensimmäinen liitto, joka on avio- tai avoliitto eri ikiin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %

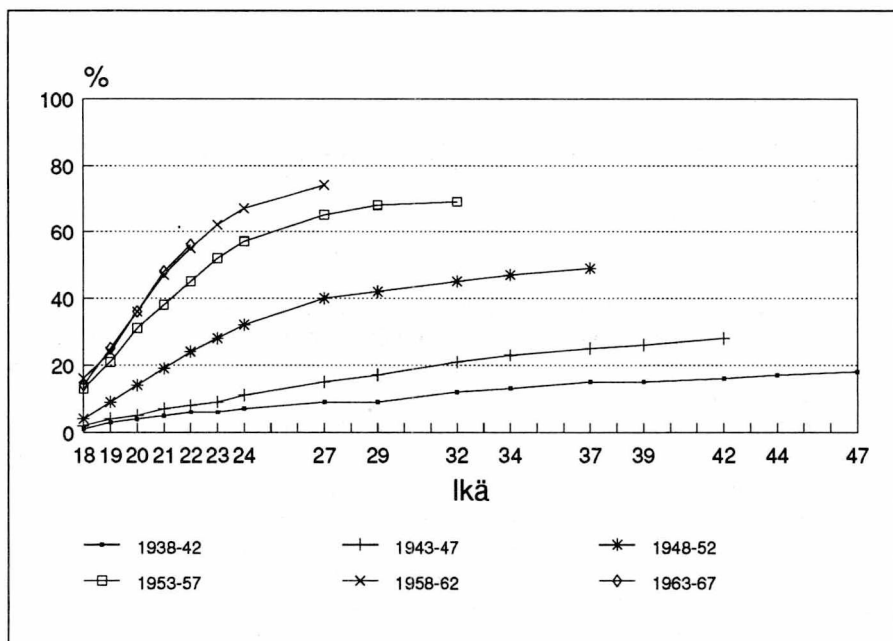
Kuva 9.

Ensimmäinen avioliitto eri ikin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %

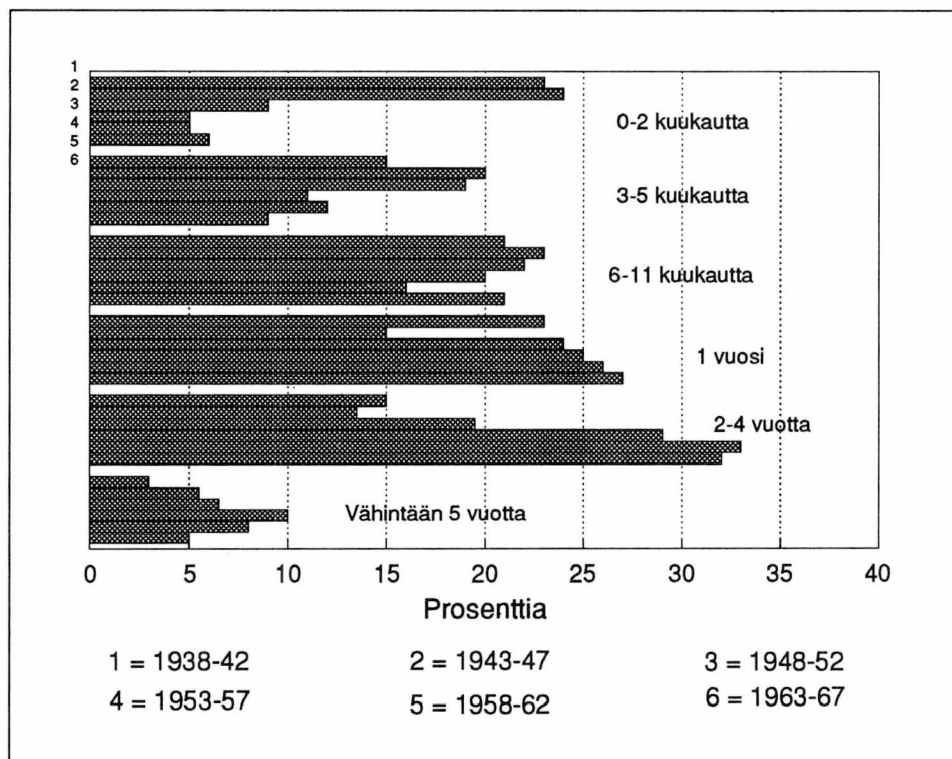
Kuva 10.

Ensimmäinen avioliitto eri ikin mennessä, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 11.

Ensimmäisen avoliiton, joka jatkui avioliittona, kesto, naiset syntymävuoden mukaan, %

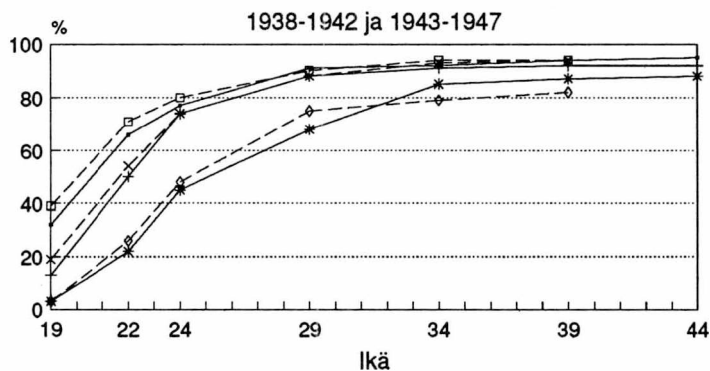
5. ... mutta pitkä koulutus kuitenkin lykkää yhdessäasumista

Mitä korkeampi koulutus, sitä vanhempana muutetaan ensi kerran yhteen asumaan. Toisaalta koulutusasteryhmien sisällä pätee myös se, että mitä nuoremista naisista on kysymys, sitä useammin liitto on aloitettu nuorempana. Nämä tulokset tuntuvat noudattavan järkevää logiikkaa eli on kysymys tiettyjen tapahtumien luonnollisen tuntuista ajoittumisista, joita mm. koulutuksen pituus säätelee. Vasta koulutuksen jälkeen tai sen loppupuolella, kun on siirrytty työelämään muutetaan suuremmassa mitassa yhteen asumaan. Kun on lyhyt koulutus, myös ensimmäinen yhdessä asuminen ajoittuu nuoremmalle iälle kuin jos opiskeltaisiin pitempään.

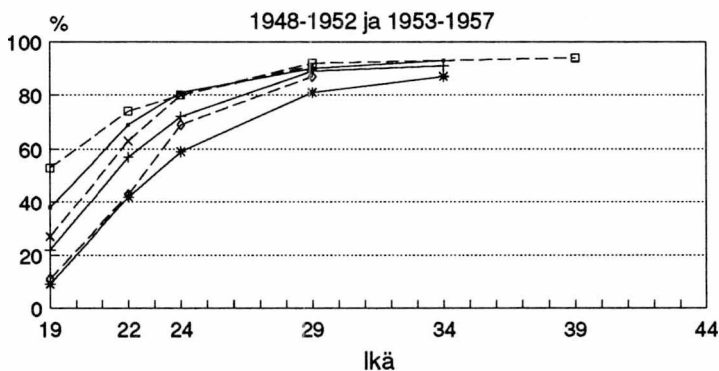
Koulutusasteen mukaisista liiton aloittamiskuvista näkyy myös muuan mielenkiintoinen seikka, mikä on vastoin monissa yhteyksissä esille tullutta. Usein on ollut nimittäin niin, että jokin uusi asia tai ilmiö leviää yleiseen tietoon tai käytäntöön yhteiskunnan ylemmistä kerroksista alempiin. Avoliittoisuus näyttäisi tämän aineiston perusteella yleistyneen voimallisimmin vähän koulua käyneiden nuorten naisten keskuudessa. Kehitys tältä osin ei kuitenkaan ole aivan selväpiirteinen, vaan se vaatii tässä esitettyä tarkempaa selvitystä. (Kuvat 12, 13 ja 14).

Kuva 12.

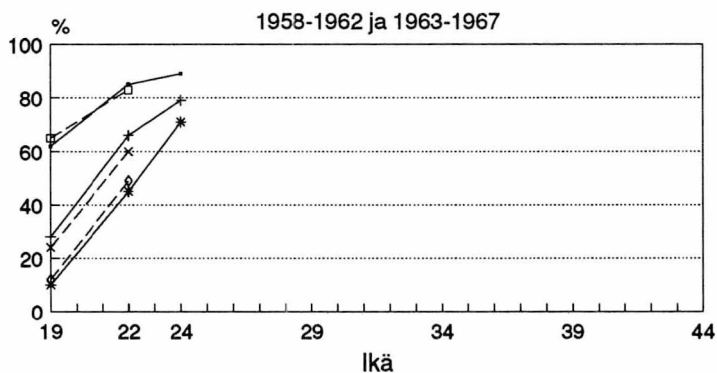
Ensimmäisen liiton, joka oli avio- tai avoliitto, solmiminen eri ikin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

1938-42 —●— Perusaste —+— Keskiaste —*— Korkea-aste
1943-47 —□— Perusaste —x— Keskiaste —◇— Korkea-aste

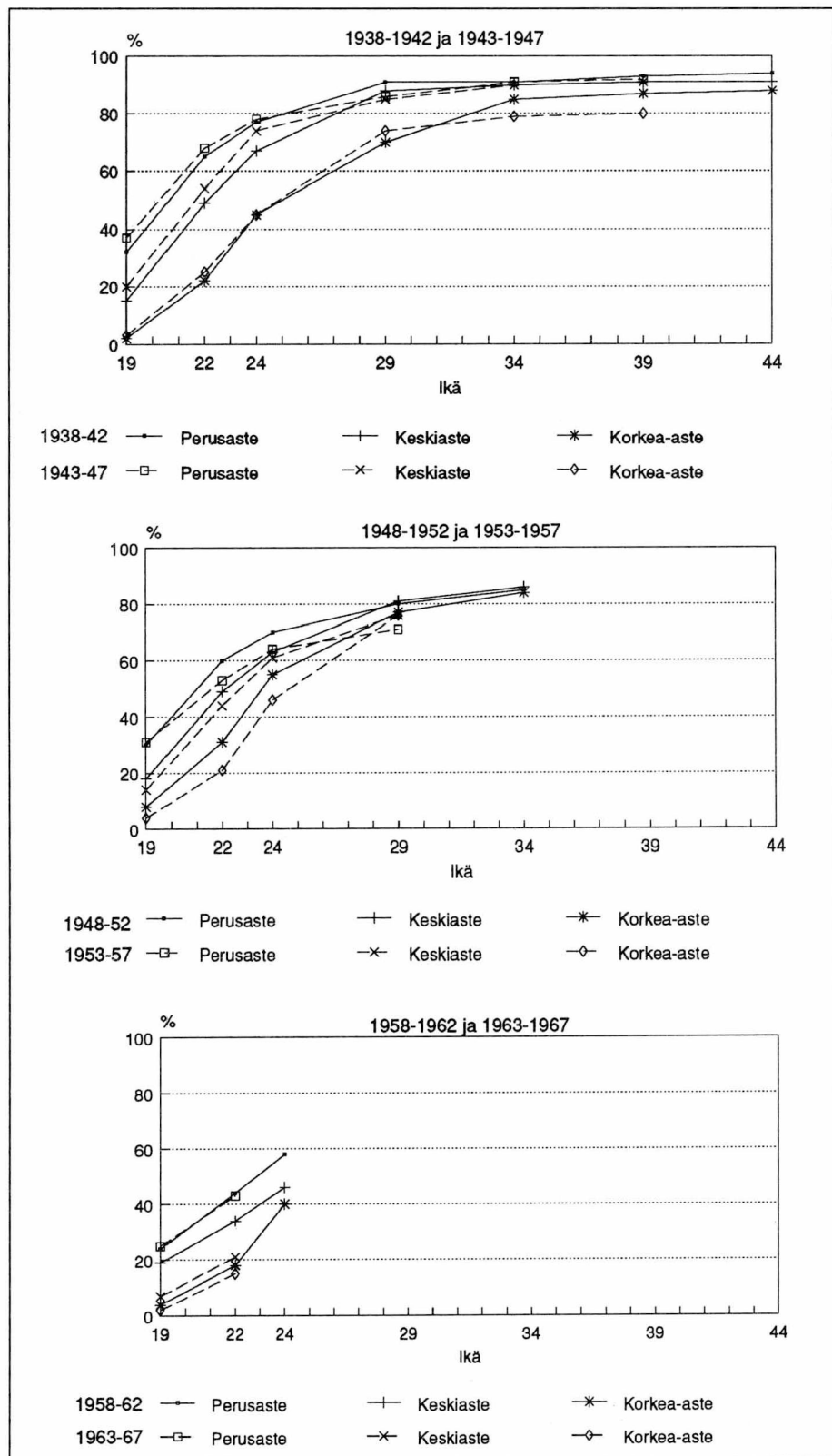
1948-52 —●— Perusaste —+— Keskiaste —*— Korkea-aste
1953-57 —□— Perusaste —x— Keskiaste —◇— Korkea-aste

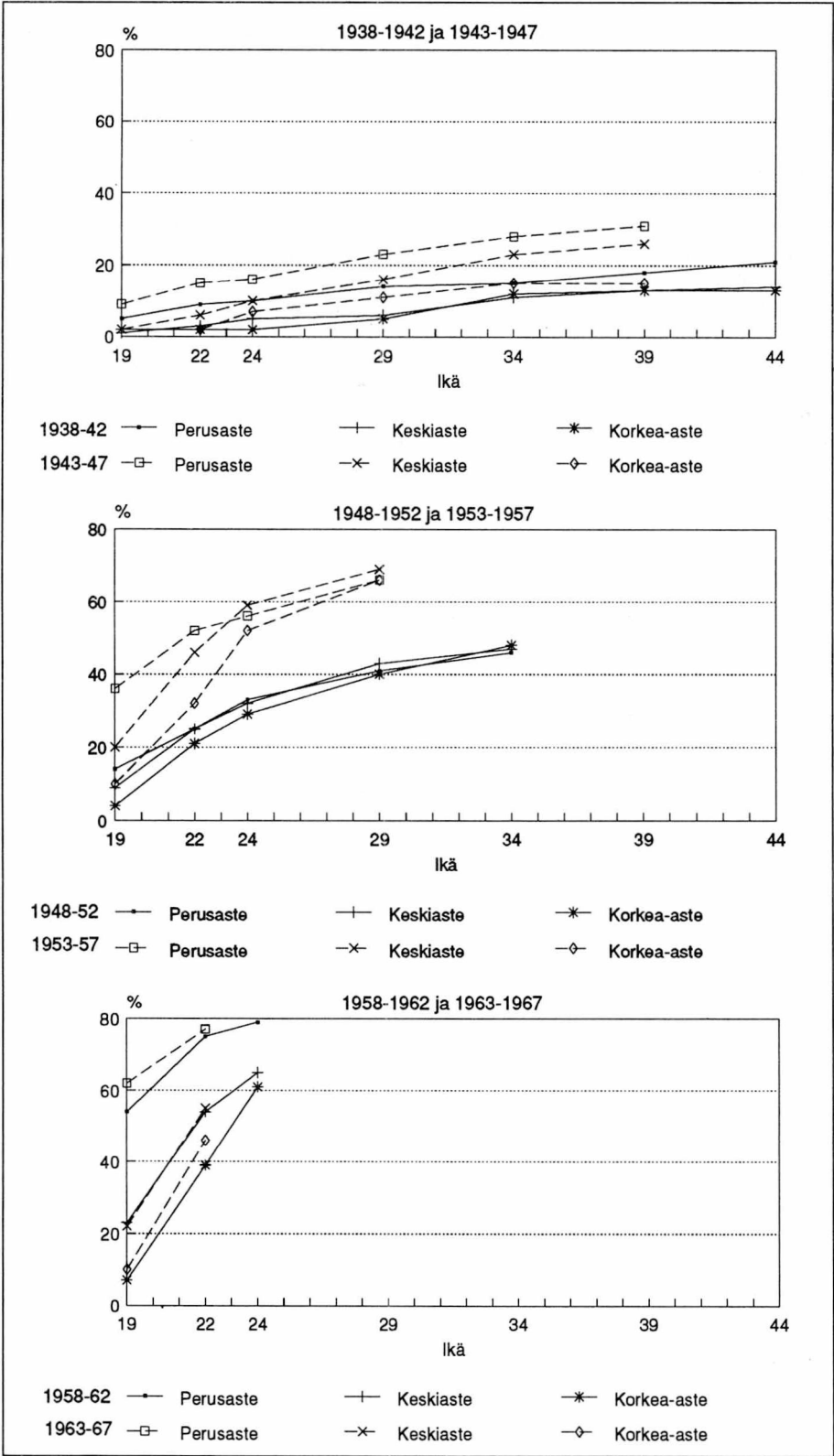
1958-62 —●— Perusaste —+— Keskiaste —*— Korkea-aste
1963-67 —□— Perusaste —x— Keskiaste —◇— Korkea-aste

Kuva 13.

Ensimmäisen avioliiton solmiminen eri ikin mennessä naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

Kuva 14.
Ensimmäisen avioliiton aloittaminen eri ikin mennessä naiset koulutusasteen ja syntymä-
vuoden mukaan, %

6. Avoliitot pidentyneet

Kun katsoo kuvaa avioliittoa edeltäneen avioliiton kestosta, tulee melko helposti mieleen ajatus avioliiton luonteen muuttumisesta. Aineiston vanhemmilla naisilla avioliittoa edeltänyt avioliitto on ollut selvästi lyhyempi kuin aineiston nuoremmilla naisilla. Vanhemmilla naisilla avioliitto on ilmeisesti ollut lyhyt esivaihe avioliittoon. Nuoremmilla naisilla avioliittoa edeltänyt avioliitto on jonkin verran pidentynyt. Avioliitto ei kuitenkaan läheskään ole syrjäyttänyt avioliittoa, sillä ennemmin tai myöhemmin suurin osa naisista menee naimisiin. Avioliitot eivät kestoiltaan muistuta lainkaan avioliittoja.

Ensimmäisenä liittona avioliitto on kuitenkin hyvin epävakaa. Kun avioliitoista noin 6 prosenttia päättyy neljän vuoden kuluessa, niin samassa

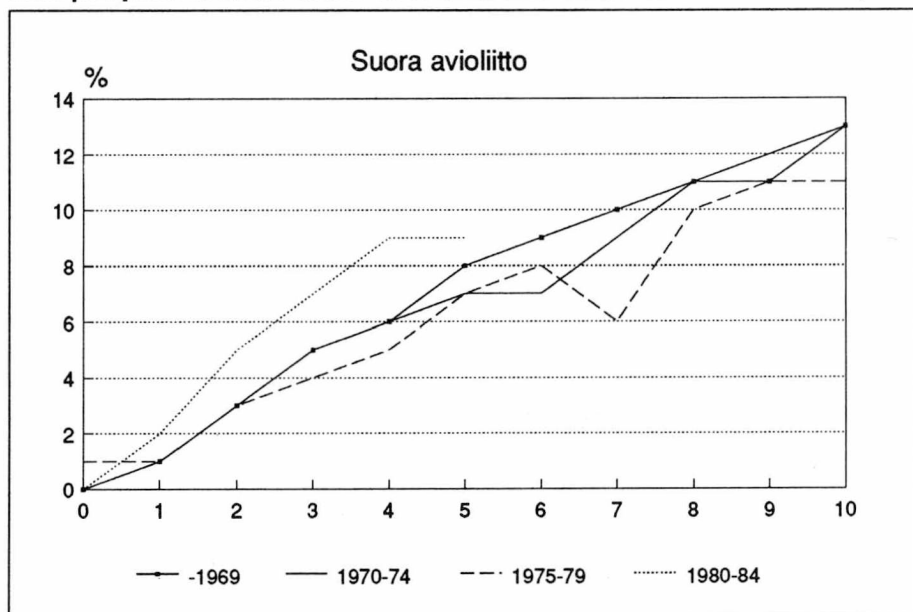
ajassa avioliitoista noin 40 prosenttia päättyy erilleen muuttoon.

Neljän vuoden kuluessa useimpiin avioliittoihin on jo syntynyt ensimmäinen lapsi, kun taas ainakaan toistaiseksi lapset eivät merkittävässä määrin kuulu suomalaiseen avioliittoon. Tämä lienee tärkein edellytys avioliittojen avioliittoja herkempiin päättymiseen suhteellisen nopeasti.

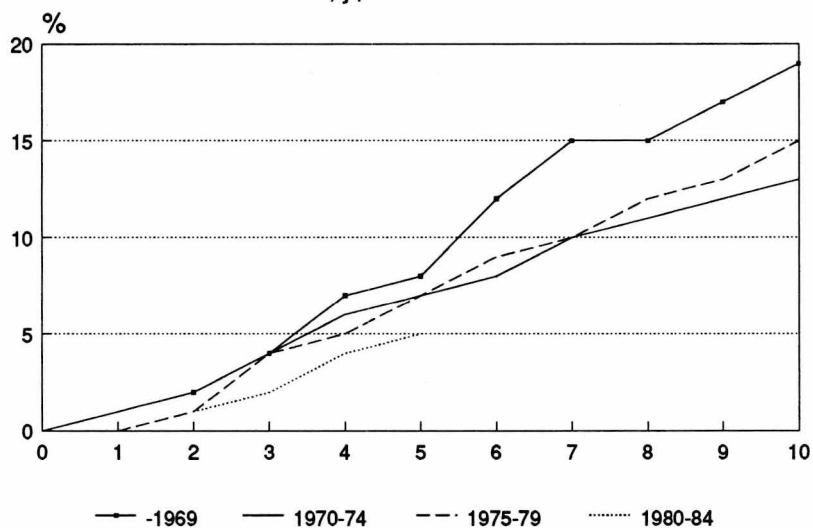
Eroon päättäneiden avioliittojen solmimisajan kohdasta riippumatta vain muutama prosentti oli päättynyt kahtena ensimmäisenä vuotena. Samassa ajassa eroon päättäneissä avioliitoissa vastaava luku on huomattavasti suurempi (kuvat 15 A, B ja C).

Kuvat 15 A, B ja C.

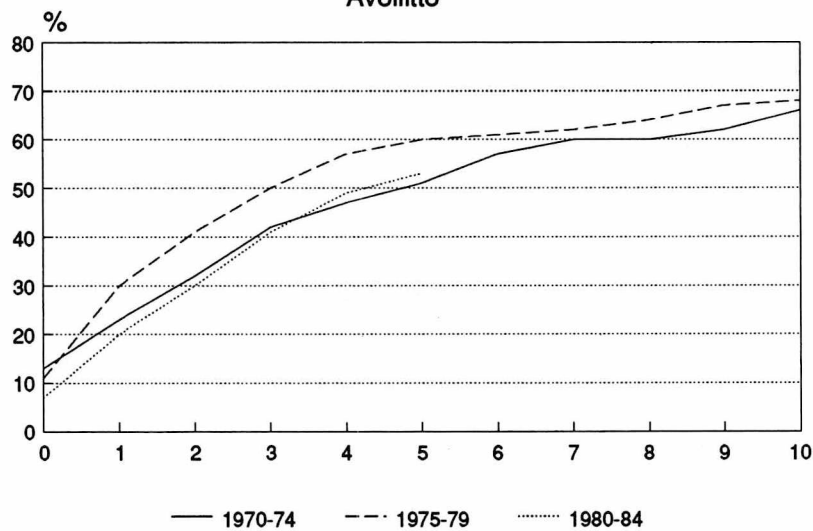
Eroon päättäneen ensimmäisen avio- tai avioliiton kesto liiton solmimisvuoden mukaan, %

Avoliitto, joka alkoi avoliitolla

Avoliitto

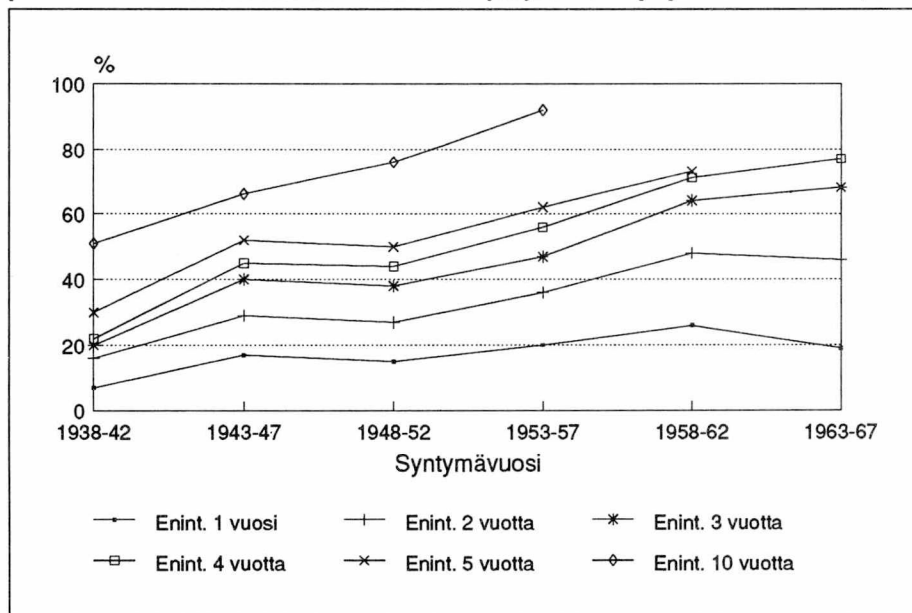

Aiemmin jo arvioitiin, että useampia avo- tai avioliittoja kokeneiden naisten määrä voisi suurenta. Tätä arviota tukevat ainakin seuraavat kolme havaintoa. Ensiksi, suurin osa avioliitoissa elävistä on nuoria, ja toiseksi suurin osa avioliitoista ei näytä kestävän kovin pitkään. Kun tä-

hän vielä lisätään se, että nuorimpiin syntymävuosiluokkiin kuuluvilla naisilla uuden liiton aloittaminen tapahtui paljon nopeammin kuin vanhemmilla naisilla, niin lienee todennäköistä, että liittojen määrä naista kohti tulevaisuudessa lisääntyisi (kuva 16).

Kuva 16.

Toisen avio- tai avioliiton solmineiden naisten osuus naisista, joiden ensimmäinen liitto oli purkautunut toisen liiton alkamiseen kuluneen ajan ja naisten syntymävuoden mukaan, %

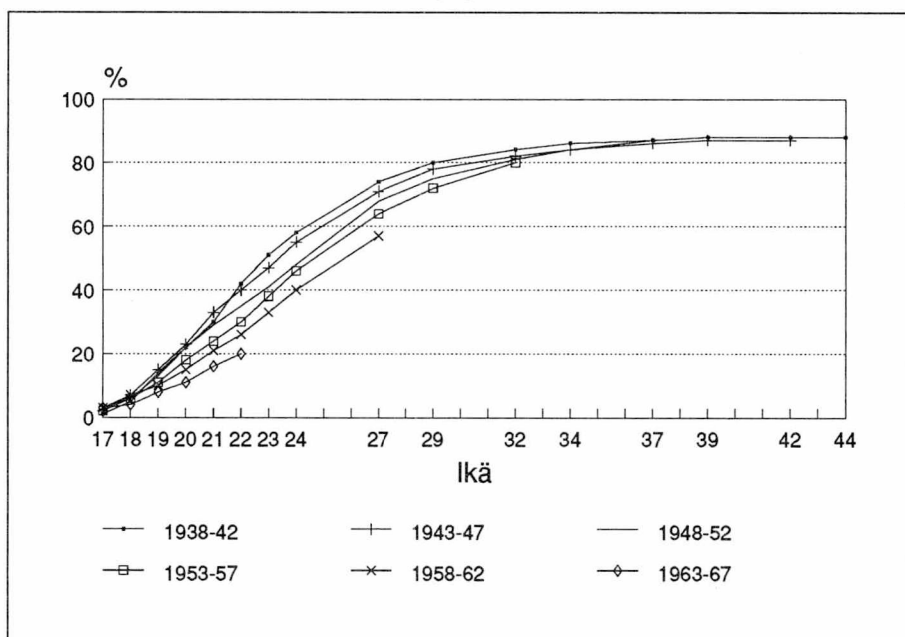
7. Ensisynnyttäjät yhä vanhempia

Kun vanhimmista, vuosina 1938 – 42 syntyneistä naisista puolet oli synnyttänyt esikoisensa viimeistään 23-vuotiaana, niin vuosina 1958 – 62 syntyneistä naisista vasta kolmannes oli synnyttänyt tuohon ikään mennessä. Yleiskuva on siis se, että ensisynnyttäjät ovat koko ajan vanhentuneet (kuva 17).

Vaikka ensisynnyttäjät ovatkin vanhentuneet, niin silti vain noin yksi kymmenestä naisesta ei synnyttäisi koskaan. Arviolta 2 – 3 prosenttia naisista ei ilmeisesti voi saada lasta. Toisaalta 7 – 8 prosenttia naisista, jotka voisivat tulla raskaiksi, eivät ole olleet koskaan raskaana.

Kuva 17.

Synnyttäneiden osuus ikäryhmästä, naiset syntymävuoden mukaan, %

Ensimmäinen lapsen synnyttämiskä näyttää liittyvän koulutuksen pituuteen. Mitä korkeampi koulutus, sitä vanhempana esikoinen synnytetään. Toisaalta koulutusryhmien sisällä perusasteelta ponnistaneita naisia lukuun ottamatta nuoremmat naiset, vuosina 1958 – 1967 syntyneet ovat synnyttäneet vanhempana kuin vanhemmat naiset.

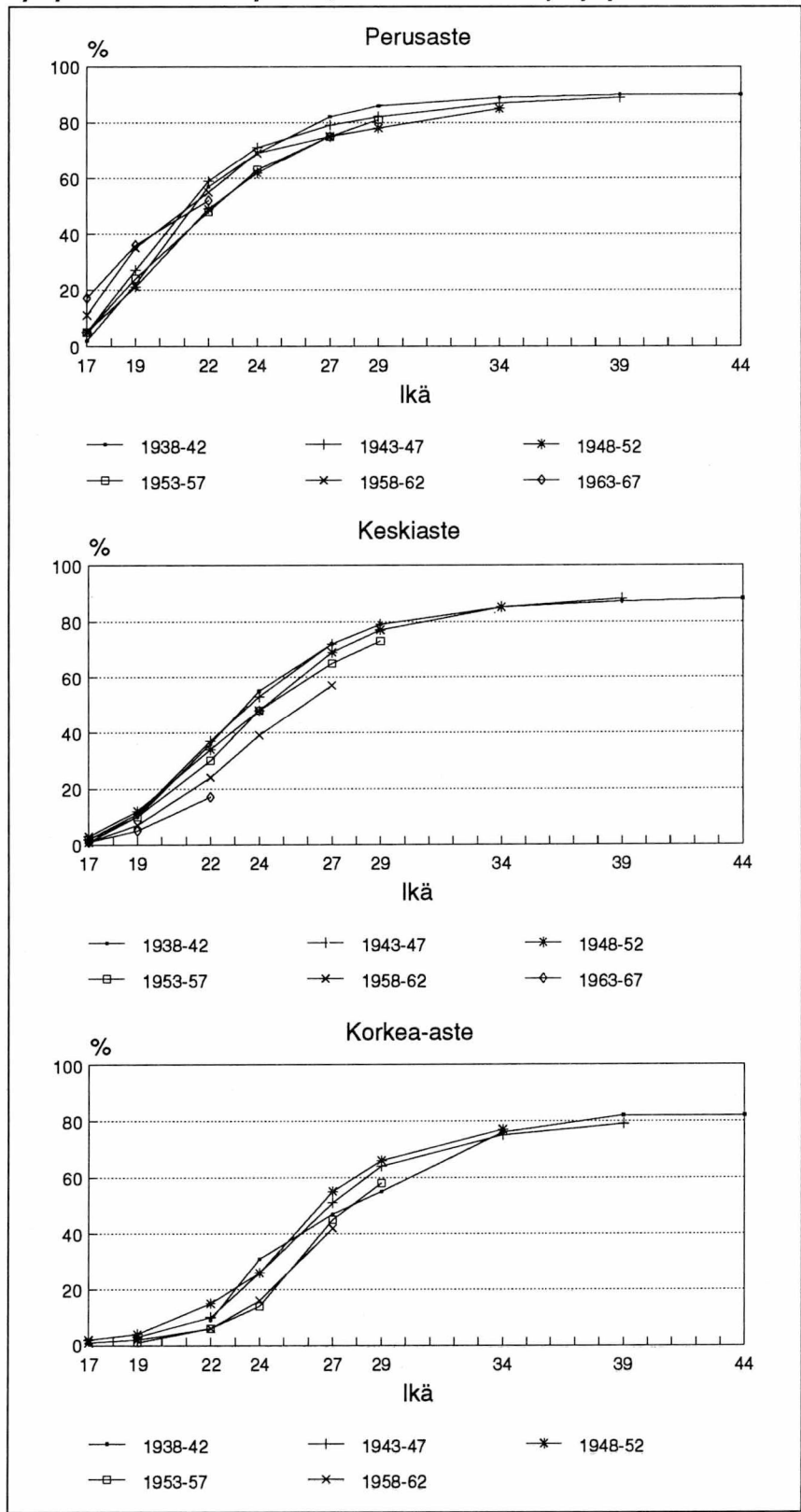
Enintään perusasteen tutkinnon suorittaneilla naisilla synnyttämisen ajoittumisessa on muutoksia. Vuosina 1958 – 1967 syntyneet naiset ovat aloittaneet synnyttämisen suuremmalla joukolla nuorempana kuin tätä vanhemmat naiset. Erot syntymäikäluokkien välillä kuitenkin tasoittuvat suhteellisen nopeasti. Muissa koulutusryhmissä esikoista synnyttävät naiset ovat olleet edeltäjiään vanhempia poikkeuksena korkeasti koulutetut vuosina 1943 – 1952 syntyneet naiset.

Synnyttämisen ajoittumisen vaihtelut näkyvät herkästi kalenterivuosisittaisissa hedelmällisyysluvuissa, vaikka naisten lopulliseen lapsilukuun sillä ei tarvitse olla mitään vaikutusta. Heilahtelun syynä saattaa olla vaikka jokin perhepoliittinen uudistus, joka hetkellisesti muuttaa vallalla ollutta käytäntöä.

On mielenkiintoista seurata korkeasti koulutettuneiden naisten lasten hankinnan aloittamisikää ainakin siinä mielessä, onko synnyttämisen ajoittumisella vaikutusta lopulliseen lapsilukuun. Jääkö entistä suurempi osa naisista kokonaan lapsettomiksi tai alle haluamansa lapsiluvun, kun ensimmäinen synnytys ajoittuu lähemmäs kolmenkymmenen kuin kahdenkymmenenviiden vuoden ikää (kuva 18 A, B ja C). Esimerkiksi Ruotsissa arvioidaan lapsettomien naisten osuuden suurenevan vuosina 1950 – 1965 syntyneillä naisilla 14 prosentista 16 prosenttiin. (Fruksamhet ur livsperspektiv, 1992, 13)¹⁾.

1) Fruksamhet ur livsperspektiv. Demografiska rapporter 1992:1. Sveriges officiella statistik. Statistiska centralbyrån. Örebro 1992.

Kuvat 18 A, B ja C.
 Synnyttäneiden osuus ikäryhmästä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

8. Lasten määrä pienentynyt eniten vähän koulutetuilla

Kuten jo ensimmäisen synnyttämisen ajoittumisen kehityksestä saattaa arvata, naisten synnyttämien lasten määristä saatava kuva on verraten samanlainen. Keskimääräinen lasten määrä eri ikävaiheissa eri aikoina syntyneillä naisilla pienenee vanhemmista naisista nuorempiin. Nuorempien naisten lasten määrä kertyy hitaammin kuin vanhempien on kertynyt.

Näyttää siltä, että vaikka nuoremmat naiset kiihdyttävät lasten hankintaa kolmenkymmenen iän tienoilla, lopullinen lasten määrä voi jäädä pienemmäksi kuin toisen maailmansodan kynnyksellä ja sen alussa syntyneillä naisilla. Kuitenkin erot lopullisessa lasten määrässä eivät tule olemaan suuret erityisesti vuosina 1943 – 52 syntyneillä naisilla ja ehkä myös vuosina 1953 – 57 syntyneet naiset kuulunevat edellä mainittuun ryhmään.

Vuosina 1963 – 67 syntyneet naiset olivat haastateluaikana vasta tulossa nykyajan lastenhankintakäytäntöön, joten heidän tuleva lasten hankintansa on arvioitu. Vasta viidesosa syntymävuosiluokan naisista oli 22. ikävuoteen mennessä synnyttänyt ensimmäisen kerran.

Viime vuosikymmenten hedelmällisyys- ja kuolleisuuslukujen perusteella väestö uusiutuu, kun lasten määrä naista kohti on keskimäärin 2,1. Tämän tutkimuksen perusteella ainoastaan vuosina 1938 – 42 syntyneet naiset pystyivät tuohon lukuun. Koulutusasteen mukaan ryhmiteltyinä lasten määrät naisista kohden poikkeavat toisistaan samalla tavalla kuin ensimmäisistä synnytyksistä saatu kuva näytti (kuvat 19 A, B ja C).

Mitä pidempi koulutus, sitä vähemmän lapsia. Näin on ollut aineiston vanhimmissa naisilla, mutta koulutuksen mukaiset erot lopullisessa lasten määrässä näyttävät pienentyneen. Syynä näyttää olevan vähän koulutettujen naisten muita naisia suurempi lapsiluvun pieneminen. Korkeasti koulutetuilla

naisilla lasten määrä näyttää pienentyneen vähiten. Koulutusryhmien välillä on selvät erot lasten hankinnan ajoittamisessa, mutta ryhmien lopulliset lapsiluvut eivät näytä poikkeavan kovinkaan paljon.

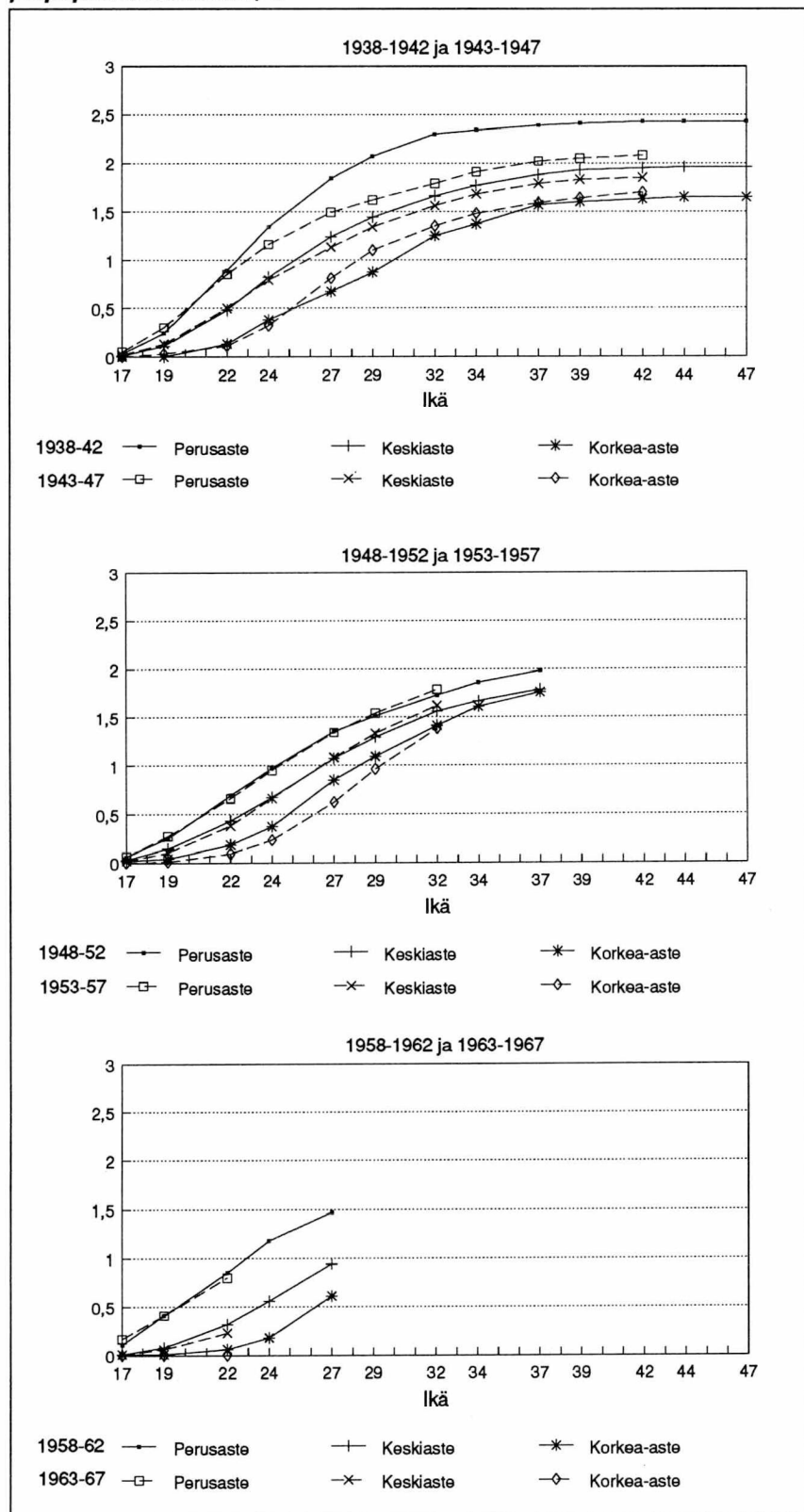
Enintään perusasteen tutkinnon suorittaneilla naisilla kahta nuorinta syntymävuosiluokkaa lukuun ottamatta lasten kertymä on aina pienempi kuin edellisessä syntymävuosiluokassa. Keskiasteen suorittaneilla suuntaus on samantapainen, mutta korkean asteen tutkinnon suorittaneilla naisilla näistä poikkeava. Näyttää nimittäin siltä, että lasten hankkimisen myöhäisemmästä aloittamisesta huolimatta lapsikertymät eivät pienentyisikään vaan pysyisivät suurinpiirtein samansuuruisina. Tähän tulokseen on suhtauduttava varauksella, koska aineisto tältä osin on pieni.

Enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden kahdessa nuorimmassa syntymävuosiluokassa lasten hankkiminen on aloitettu aiemmin kuin edellisissä syntymävuosiluokassa, mikä näkyy myös lapsikertymissä. Samalla tavalla ovat käyttäytyneet vuosina 1948 – 52 syntyneet korkean asteen tutkinnon suorittaneet naiset.

Tutkimusaineisto kuvaa lasten hankkimista kalenterivuosisin ilmaistuna suurin piirtein vuodesta 1953 vuoteen 1989, vilkkain aika alkaa kuitenkin 1960-luvun alusta. Tällä ajanjaksolla lasten määrä naista kohti väheni jyrkästi vuoteen 1973, sen jälkeen se lisääntyi jonkin verran, mutta pysyi kuitenkin huomattavasti alle sen määrän, mikä tarvittaisiin väkilukumme pitämiseksi ennallaan. 1980-luvun alussa lasten määrä lyhytaikaisesti suureni. Tämän jälkeen seurasi laskua kunnes vuosikymmenen lopussa lasten määrä alkoi suuren. Hedelmällisyys ei kuitenkaan ole vielä noussut tasolle, joka olisi riittävä väkilukumme pitämiseksi ennallaan. Siitä ollaan jäljessä keskimäärin noin 0,3 lasta naista kohti.

Kuva 19 A, B ja C.

Keskimääräinen lasten määrä naista kohti eri ikävuosiin mennessä, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

9. Sosiaaliryhmittäiset erot lasten määrissä pienentyneet

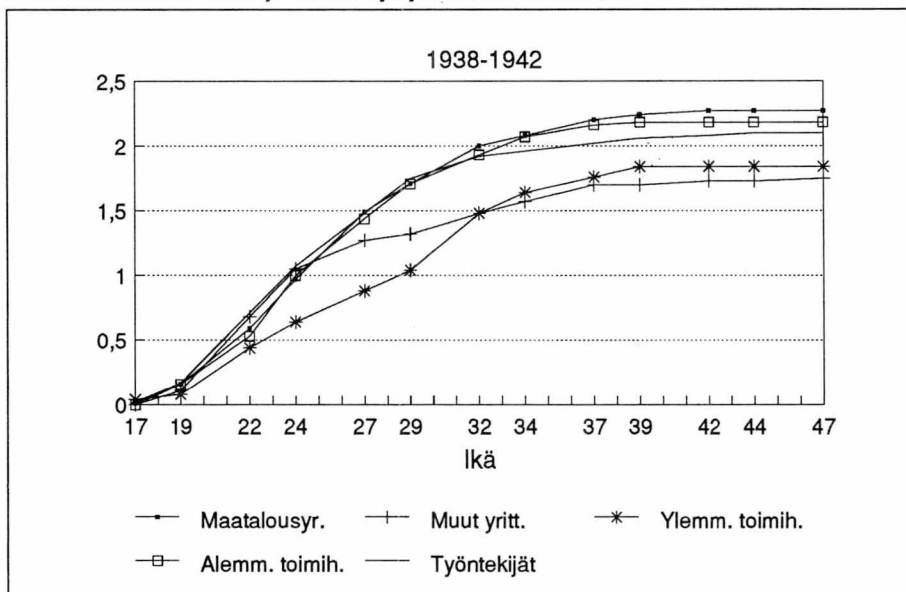
Naisen lapsuuden sosiaalisella taustalla on oma merkityksensä hänen lastensa määrään. Lapsuuden taustan mukaan naisten lopullinen lapsiluku on erilainen. Vaikka hedelmällisyys on alentunut kaikissa sosiaaliryhmissä, silti ryhmien välillä on eroja. Erot lopullisessa lasten määrässä ovat kuitenkin pienentyneet.

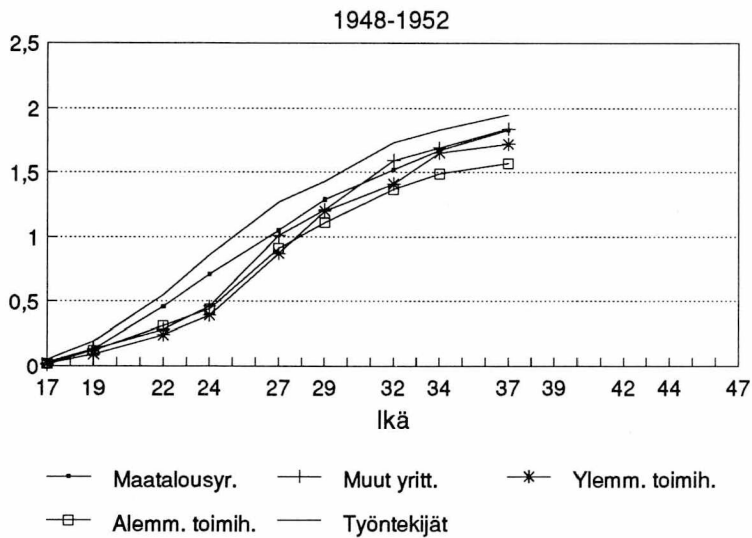
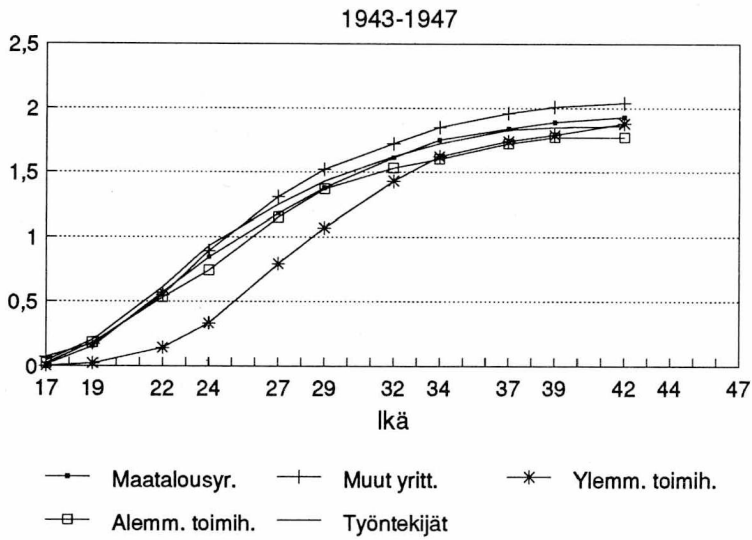
Lasten hankinnan ajoittamisessa sosiaaliryhmien välillä sen sijaan on eroja. Erityisesti lasten hankinnan ajoittumisessa naisten, joiden lapsuuden huoltaja on maatalousyrittäjä tai työntekijä, ero naisiin, joiden lapsuuden huoltaja on ylempi toimihenkilö, on edelleen olemassa (kuvat 20 A, B, C). Lapsuuden ympäristöstä saatavat lasten hankintaa ja lukumäärää koskevilla arvoilla ja normeilla näyttäisi olevan jonkin verran merkitystä naisten omaan lasten hankintaan.

Kuva sosioekonomisen taustan merkityksestä lasten hankkimisessa näkyy edellistä selvemmin, kun lasten hankkimista tutkitaan naisen oman sosioekonomisen aseman mukaan. Nähdään, että ryhmien välillä on ollut selviä eroja, mutta ajan myötä erot lopullisessa lapsiluvussa ovat pienentyneet. Tähän on vaikuttanut erityisesti yrittäjien, joihin kuuluvat siis maatalousyrittäjät, työntekijöiden ja alemmien toimihenkilöiden lasten määrän suurempi pieneneminen kuin ylemmillä toimihenkilöillä. Ylempien toimihenkilöiden lasten määrä näyttää pienentyneen muita sosiaaliryhmiä vähemmän. Lasten hankinnan ajoittumisessa sosiaaliryhmien välillä on edelleen selvät erot (kuvat 21 A, B, C).

Kuvat 20 A, B, C.

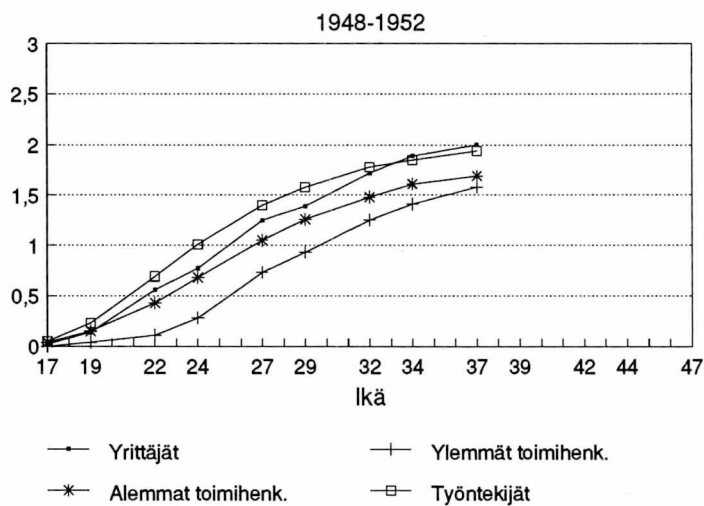
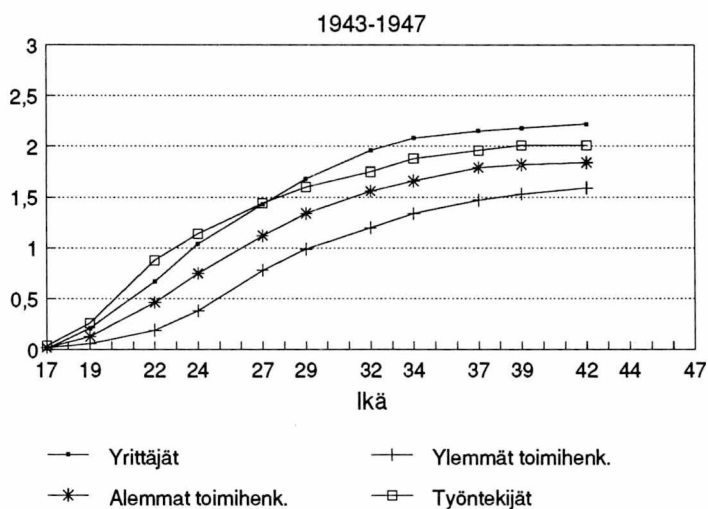
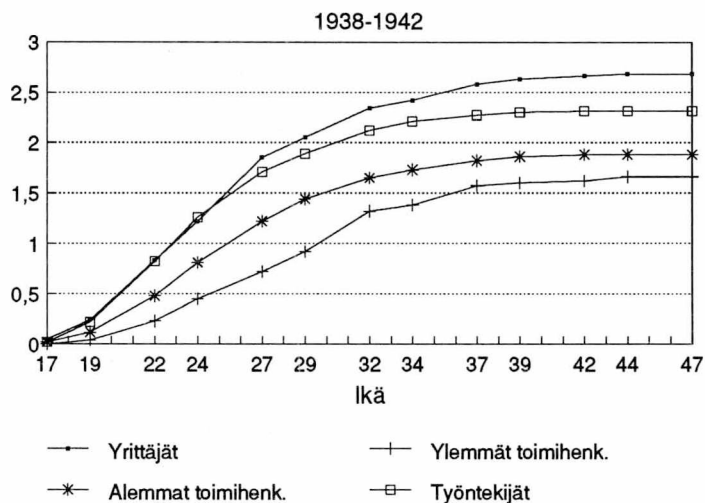
Keskimääräinen lasten määrä naista kohti eri ikä vuosiin mennessä, naiset lapsuuden huoltajan sosioekonomisen aseman ja naisten syntymävuoden mukaan, %

Kuvat 21 A, B, C.

Keskimääräinen lasten määrä naista kohti eri ikävuosiin mennessä, naiset sosioekonomisen aseman ja syntymävuoden mukaan, %

10. Mieluisin lapsiluku jää monelle vain unelmaksi

Mieluisimpaa ja ihannelapsilukua on kysytty eri perhevaiheissa olevilta naisilta. Vastauksia tulkittaessa on muistettava, että eletty elämä on jättänyt oman vaikutuksensa ilmaistuihin vastauksiin.

Syntymävuosiluokasta riippumatta joka toinen nainen haluaa kaksi ja joka toinen kolme lasta. Mieluisimmaksi katsomaansa lapsimäärään ylittää vain aniharva nainen. Keskimääräisiin mieluisimpiin lapsilukuihin ei yllä yksikään naissyntymävuosiluokka. Tämä pätee hyvin suurella todennäköisyydellä myös nuorimpiin syntymävuosiluokkiin kuuluvilla naisilla, joiden parinmuodostuksen ja lapsen hankinnan alkutaipaleen käyttäytyminen tiedetään (taulukko 2).

Vastausten perusteella suomalaisen perheen ihannelapsiluku on hieman suurempi kuin heidän oma mieluisin lapsilukunsa. Nainen toivoisi siis kansaisarilleen keskimäärin enemmän lapsia kuin itselleen. Ero ei kuitenkaan ole suuri. Hedelmällisyyden alenemisesta huolimatta eri aikoina syntyneillä naisilla suomalaisen perheen ihannelapsiluku on pysynyt hämmästyttävän samanlaisena (taulukko 3).

Koulutuksella näyttää olevan lievä yhteys mieliteeseen mieluisimmasta ja suomalaisen perheen ihannelapsiluvusta. Korkean asteen tutkinnon suorittaneilla mieluisin oma ja suomalaisen perheen ihannelapsiluku on hieman suurempi kuin vähemmän kouluja käyneillä.

Taulukko 2.

Mieluisin oma lapsiluku, naiset syntymävuoden mukaan, %

	1938 – 42	1943 – 47	1948 – 52	1953 – 57	1958 – 62	1963 – 67	Yhteensä
Mieluisin oma lapsiluku:							
0	3	2	2	1	3	1	2
1	2	4	5	5	5	5	5
2	37	40	36	35	33	39	37
3	28	24	26	26	25	26	26
4	8	9	8	9	8	7	8
5 –	5	3	5	4	3	3	3
1 – 2	4	3	3	4	6	5	4
1 – 3	3	3	3	2	3	3	3
2 – 3	4	4	2	5	5	6	5
2 – 4	1	1	1	1	1	1	1
3 – 4	2	2	2	3	3	2	2
3 – 5	0	1	1	1	1	1	1
Muu, ei osaa sanoa	3	3	3	3	5	2	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Keskimääräinen mieluisin oma lapsiluku	2,59	2,53	2,60	2,60	2,52	2,49	2,55
Vastanneet	516	697	722	782	718	720	4 155

- 1) Lasketut luvut ovat estimaatteja. Jos haastattelulomakkeeseen oli merkitty mieluisin luku esim. vaihteluvälinä 2 – 3, niin laskennassa käytettiin keskiarvoa 2,5.

Taulukko 3.

Suomalaisen perheen ihannelapsiluku, naiset syntymävuoden mukaan, %

	1938 – 42	1943 – 47	1948 – 52	1953 – 57	1958 – 62	1963 – 67	Yhteensä
Ihanne lapsiluku:							
0	.	0	0	0	0	0	0
1	1	1	1	1	2	1	1
2	28	29	27	25	29	32	28
3	34	31	30	34	31	31	32
4	5	5	7	6	4	4	5
5 –	1	1	2	1	0	0	1
1 – 2	3	3	3	3	3	3	3
1 – 3	3	3	3	3	4	3	3
2 – 3	17	14	11	15	16	16	15
2 – 4	1	1	3	2	2	2	2
3 – 4	5	6	7	6	5	4	5
3 – 5	0	0	0	1	1	1	1
Muu, ei osaa sanoa	2	5	4	4	3	2	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
Keskimääräinen mieluisin oma lapsiluku	2,62	2,63	2,71	2,70	2,59	2,59	2,64
Vastanneet	516	697	722	782	718	720	4 155

Haastatteluhetken oma lapsiluku näyttää vaikuttavan mieluisimman oman lapsiluvun ilmaisemiseen enemmän kuin suomalaisen perheen ihannelapsilukumielipiteeseen. Useimmiten on vastattu mieluisimmaksi lapsiluvuksi vähintään oma lapsiluku.

Vain pieni osa lapsettomista naisista haluaisi edelleen olla lapsettomia tai hankkia vain yhden lapsen. Lapsettomien ja yksilapsisten naisten mieluisin oma

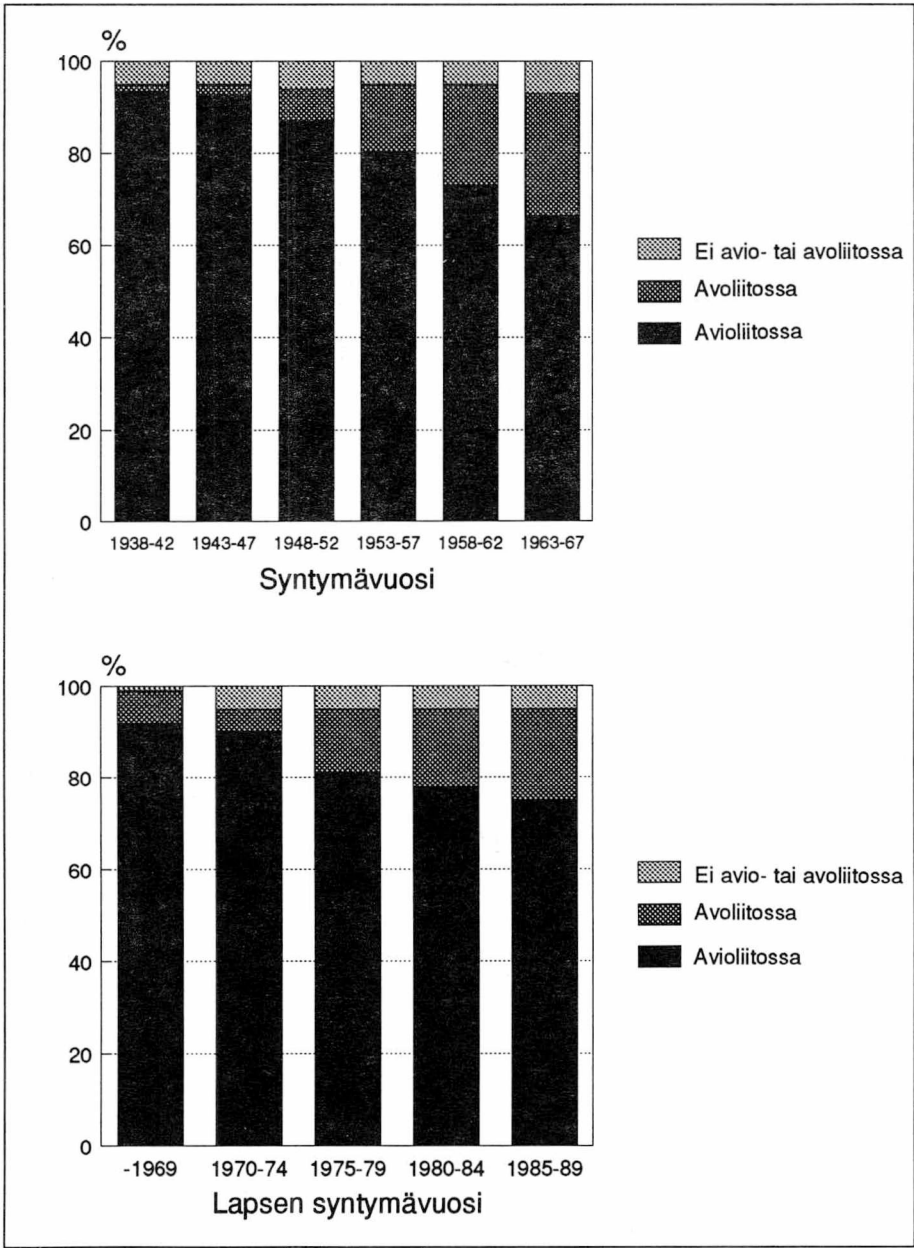
keskimääräinen lapsiluku on 2,2. Kaksilapsisista naisista neljänneksellä olisi halua vielä kasvattaa perhettään yhdellä lapsella. Kolmen lapsen ihanne suomalaisessa perheessä on noin kolmasosalla enintään kaksilapsisista naisista. Kuten aiemmin esitetystä käy ilmi, ihanteet ja todellisuus eivät ole kohdanneet, eivätkä näytä myöskään nuorimpiin syntymävuosiluokkiin kuuluvilla kohtaavan.

11. Ensisynnytykset avoliitossa lisääntyneet

1980-luvun lopussa kaikista ensimmäisistä lapsista yli viidennes syntyi avoliitossa. Kun tuohon lukuun lasketaan mukaan myös avio- ja avoliiton ulkopuolella syntyneet, kaikkiaan neljännes lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella. Toisista lapsista enää noin joka kymmenes syntyi avoliitossa. Avoliitossa syntyneiden toisten lasten osuus on kuitenkin 1980-luvulla suurentunut (kuvat 22 A ja B).

Oletettavasti avoliitossa tulee syntymään yhä useampi ensimmäisistä lapsista. Esimerkiksi vuosina 1963 – 1967 syntyneiden naisten ensimmäisistä lapsista 26 prosenttia oli syntynyt avoliitossa. Toisaalta vuosina 1963 – 1967 syntyneistä naisista vasta 28 prosenttia oli synnyttänyt. Kaikkiaan avioliiton ulkopuolella oli syntynyt kolmannes vuosina 1963 – 1967 syntyneiden naisten ensimmäisistä lapsista haastatteluhetken mennessä.

Kuva 22 A ja B.
 Parisuhde ensimmäisen (elävän) lapsen syntyessä naisten syntymävuoden ja lapsen syntymävuoden mukaan, %

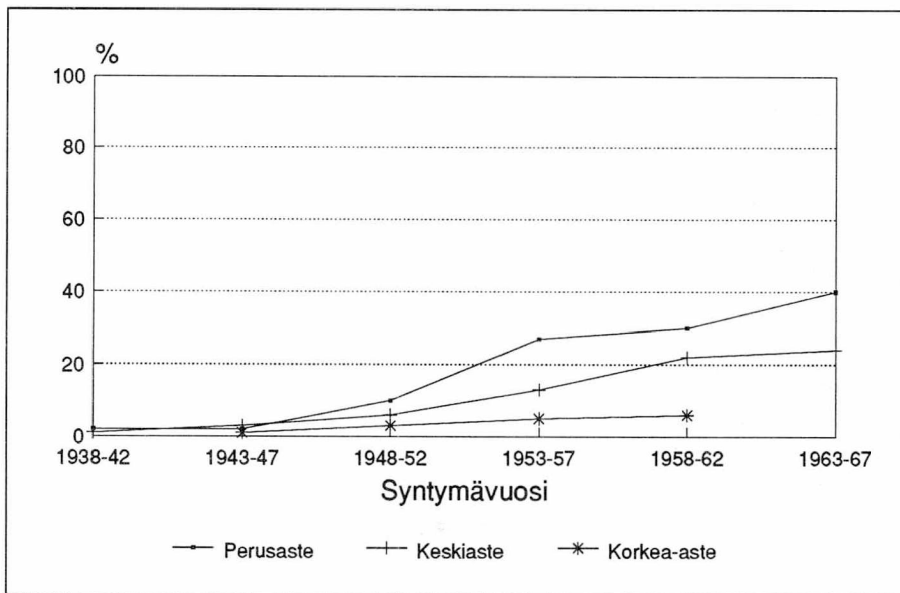
Avoliitossa syntyneiden ensimmäisten lasten määrä on lisääntynyt erityisesti vähän kouluteuilla naisilla. Jo 40 prosenttia vuosina 1963 – 1967 syntyneiden vähän koulutettujen naisten ensimmäisistä lapsista syntyi avoliitossa. Korkeasti koulutetuilla ensimmäisen lapsen syntymi-

nen avoliitossa on harvinaista, vaikka se onkin hieman lisääntynyt (kuva 23).

Ensimmäisen lapsen syntymisten lisääntyminen avoliitossa on ollut erilaista eri sosioekonomisen aseman ryhmissä. Nopein kehityksen vauhti on

Kuva 23.

Avoliitossa syntyneiden ensimmäisten lasten osuus kaikista lapsista, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

ollut työntekijänaisilla, joista kolmasosalle ensimmäinen lapsi syntyi avoliitossa. Harvinaisinta ensimmäisen lapsen syntyminen avoliitossa on yleisillä toimihenkilönaisilla.

Ikä näyttää liittyvän siihen, syntykö ensimmäinen lapsi ennen ensimmäistä avioliittoa. Mitä vanhempana ensimmäinen avioliitto on solmittu,

sitä suuremmalle osalle naisista ensimmäinen lapsi on syntynyt ennen ensimmäistä avioliittoa.

Naisen iällä ja raskaudella näyttää olevan myös yhteys avioitumiseen. Mitä nuorempana on avioitunut, sitä todennäköisemmin nainen on ollut raskaana mennessään naimisiin.

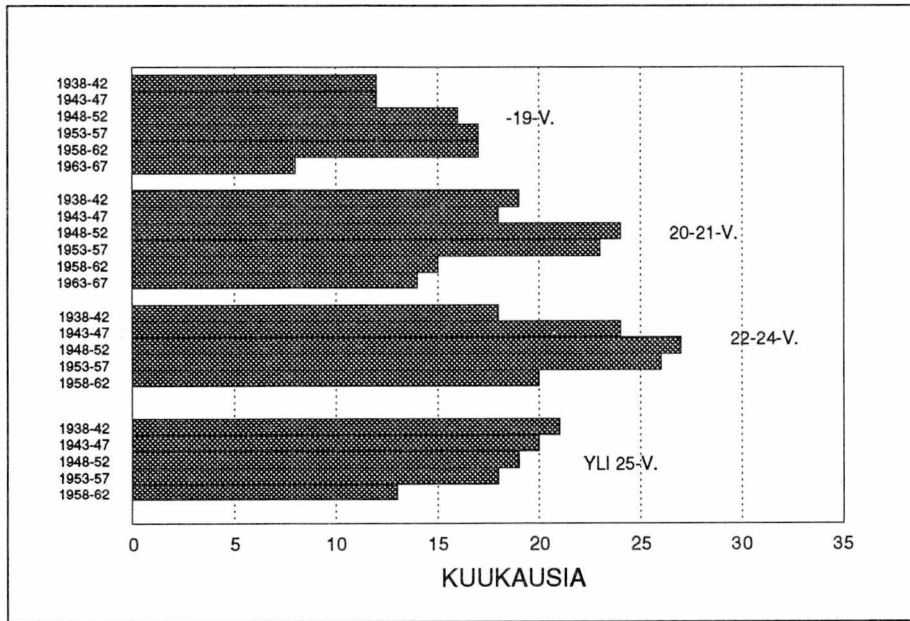
12. Lasten hankkimisella ei kiirettä avoliitossa

Avoliiton solminen ei välttämättä merkitse lapsen syntymistä, sillä lapseton aika avoliitossa on hieman pidentynyt vuonna 1957 syntyneisiin asti. Tätä nuoremmilla lapseton aika näyttää lyhenneen. Tulkittaessa tuloksia tältä kohdista muistettava, että esimerkiksi vuosina 1958 – 62 syntyneistä vasta noin puolet oli solminut ensimmäisen avioliiton 24 vuoden ikään mennessä, joten luvut ovat tältä osin epävarmoja.

Avoliitto alle kaksikymmenvuotiaana näyttää merkitsevän lapsen syntymistä nopeammin kuin jos liitto olisi solmittu vanhempana. Toisaalta moni näyttää ajattelevan niin, että kovin myöhäiseksi lapsen hankintaa ei voi lykätä. 25-vuotiaana tai sitä vanhempana solmitussa liitossa, jossa aviomies on todennäköisesti 2 – 3 vuotta vanhempi, lapseton aika ensimmäisessä liitossa on lyhentynyt (kuva 24).

Kuva 24.

Keskimääräinen aika (kuukausia) ensimmäisestä avioitumisesta ensimmäisen (elävän) lapsen syntymään, naiset avioitumisiän mukaan

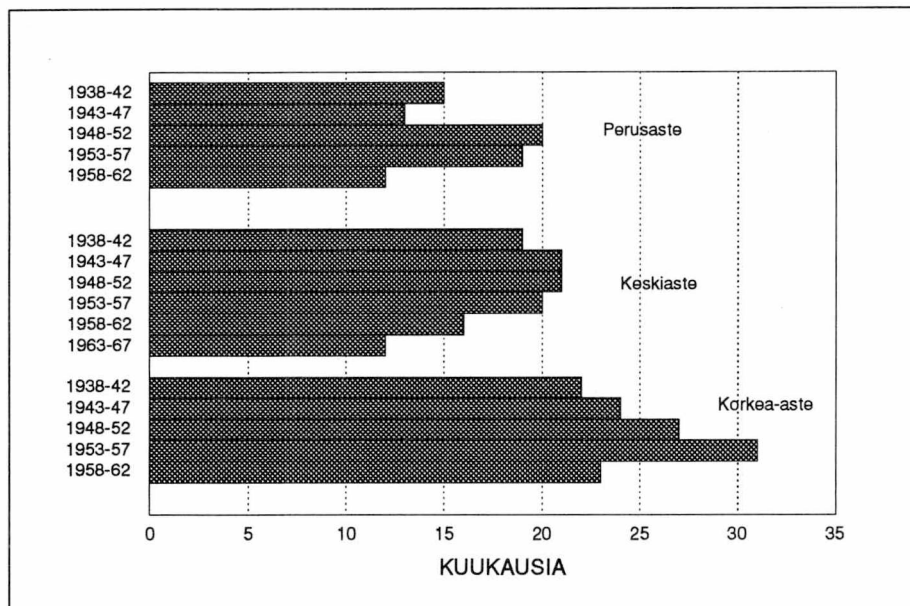

Korkea koulutus pidentää lapsetonta aikaa avioliitossa. Korkean asteen tutkinnon suorittaneilla lapsen syntymän ja vihkipäivän välinen aika on ollut

keskimäärin yli 2,5 vuotta. Koska suurta osaa liitoista on edeltänyt avoliitto, niin em. lapseton aika on mitä todennäköisimmin vielä pitempi (kuva 25).

Kuva 25.

Keskimääräinen aika (kuukausia) naisen ensimmäisestä avioitumisesta ensimmäisen (elävän) lapsen syntymään, naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, kuukausia

13. Sisarusten ikäerot suurentuneet

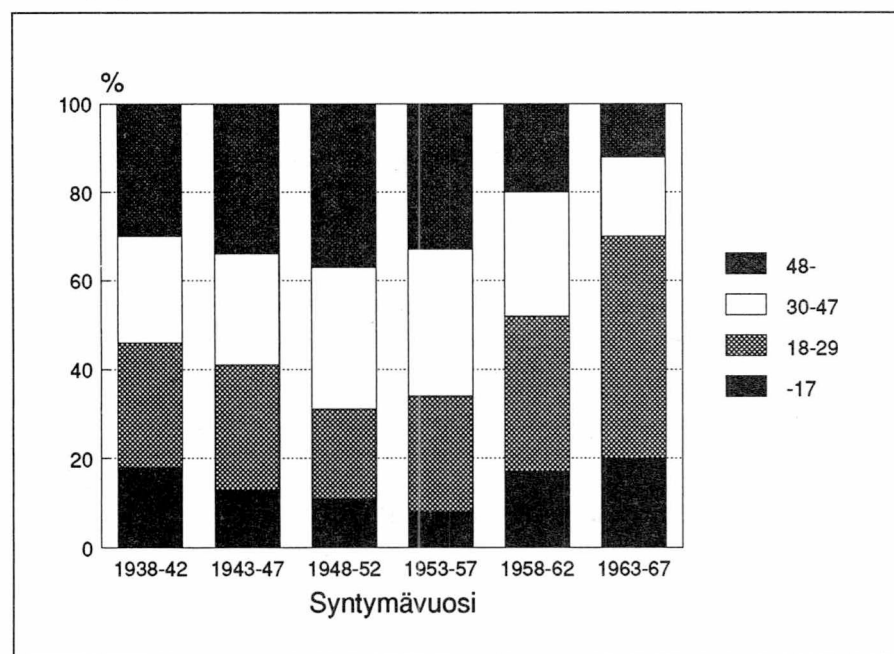
Ensimmäisen ja toisen lapsen keskimääräinen syntymäetäisyys on pidentynyt. Kahden ensimmäisen lapsen keskimääräinen ikäero on kasvanut 1970-luvun loppuun saakka, sen jälkeen se on pysynyt suurin piirtein samana koko 1980-luvun lukuun ottamatta kymmenluvun alkua. 1980-luvulla sisarusten ikäero oli keskimäärin noin neljä vuotta.

Sisarusten prosenttista ikäjakaumaa katsottaessa havaitaan hyvin mielenkiintoinen asia. Vaikka sisarusten ikäeron keskiarvo on lähes neljä vuotta, niin silti vain runsaalla kolmasosalla naisista kahden ensimmäisen lapsen ikäero on vähintään neljä vuotta. Jää jatkoselvitysten asiaksi selvittää, poikkeavatko nämä naiset naisista, joiden kahden ensimmäisen lapsen ikäero on korkeintaan neljä vuotta (kuva 26).

Sisarusten syntymäetäisyydet poikkeavat myös äidin koulutuksen mukaan. Kuva syntymäväleistä ei ole niin suoraviivainen kuin olisi odottanut. Toisaalta se on looginen ainakin korkeasti koulutetuilla. Korkeasti koulutetut lykkäävät ensimmäisen lapsen hankintaa, mutta toinen lapsi hankitaan nopeammin. Vähän koulutetuilla lasten syntymävälit ovat pidemmät kuin korkeasti koulutetuilla. Korkeasti koulutettujen vähän koulutettuja vanhempana aloitettu lasten hankinta ilmeisesti takaa sen, että ei ole kovin paljon aikaa lykätä toisen lapsen syntymää. Tähän viittaa se, että 32-vuotiaista ja sitä vanhemmista äideistä 30 prosenttia arveli olevansa liian vanha synnyttämään uudelleen tai ei enää halunnut sitoa itseään pieniin lapsiin. (prosenttiluku laskettu äideistä joilla oli vähintään yksi lapsi) (kuva 27).

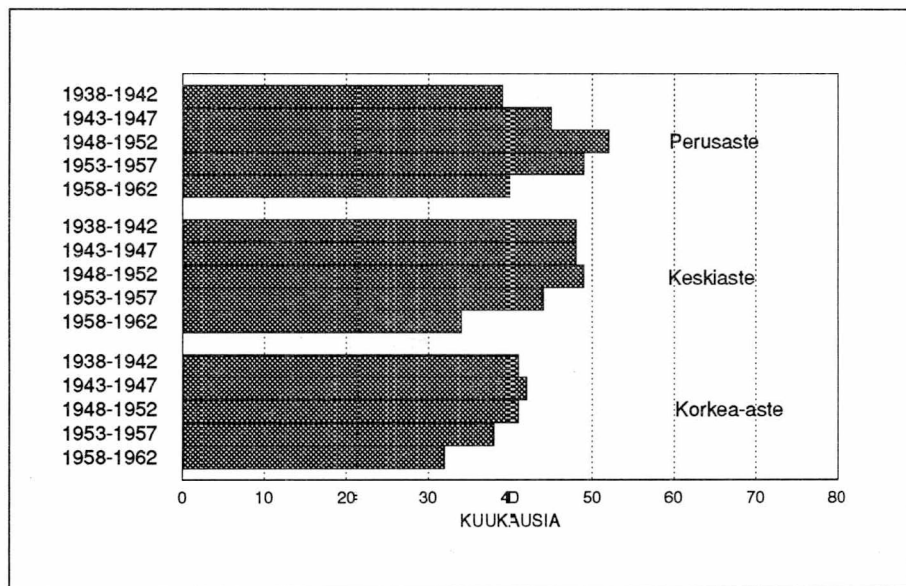
Kuva 26.

Ensimmäisen ja toisen (elävänä) syntyneen lapsen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 27.

Ensimmäisen ja toisen (elävänä) syntyneen lapsen keskimääräinen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan

1980-luvun alussa syntyvyys Suomessa kohosi hetkellisesti. Osasyynä oli ilmeisesti syntymäetäisyyksien supistuminen. Erityisesti keskiasteen ja korkean asteen tutkinnon suorittaneilla naisilla ensimmäisen ja toisen lapsen välinen syntymäetäisyys pieneni.

Kun tarkastellaan ensimmäisen ja toisen lapsen syntymäetäisyyksien supistumista koulutusasteittain havaitaan, että vuosina 1938 – 1952 syntyneillä perusasteen tutkinnon suorittaneilla naisilla kahden ensimmäisen lapsen syntymäetäisyydet suppenivat, tätä korkeammin koulutetuilla ne pysyivät ennallaan. Em. ikäisiä nuoremmilla naisilla lasten syntymäetäisyydet näyttäisivät supistuneen.

Ensimmäisen lapsen synnytyksellä vaikuttaa toisen lapsen ajoittumiseen. Vanhimpien naisia luki ottamatta toinen lapsi on syntynyt sitä lyhyemmän ajan kuluessa, mitä vanhempana nainen synnytti ensimmäisen lapsensa.

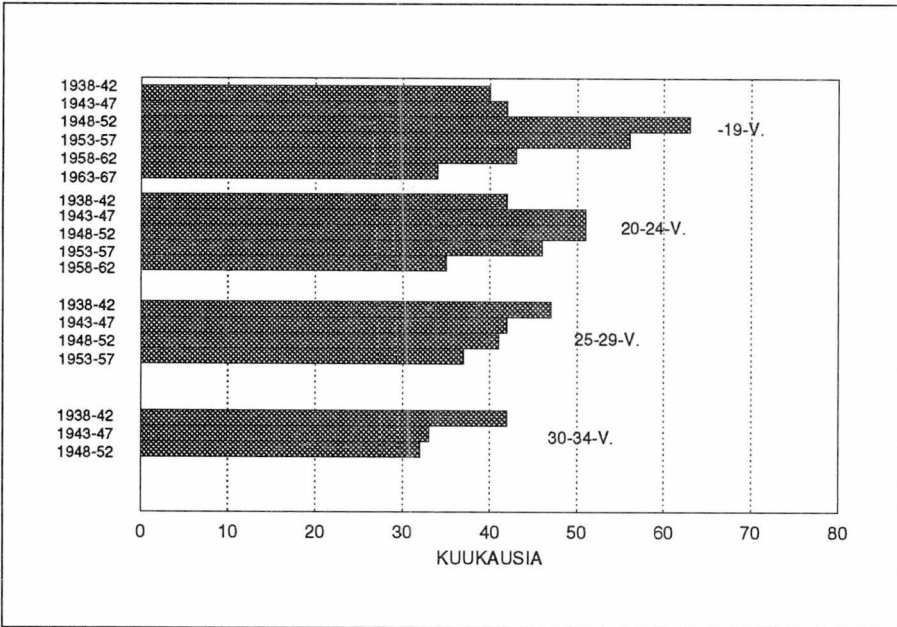
Käsiteltävästä aineistosta näkyy hyvin, miten toisen maailmansodan loppupuolella ja sen jälkeen syntyneet naiset, jotka synnyttivät ensimmäisen lapsensa alle 25-vuotiaana, lykkäsivät

toisen lapsensa synnyttämistä. 1950-luvun alun jälkeen syntyneillä naisilla, jotka synnyttivät ensimmäisen alle 25-vuotiaana, kahden ensimmäisen lapsen ikäero näyttää supistuvan. Tutkimuksen nuorimpien naisten käyttäytymisestä on vaikea sanoa mitään varmaa, koska vasta hyvin pieni osa heistä on synnyttänyt ensimmäisen kerran. Toisaalta jo edellä tehty havainto siitä, että yli 30-vuotiailla ensisynnyttäjillä toisen lapsen syntymään kuluva aika on paljon lyhyempi kuin tätä huomattavasti nuoremmilla, viittaisi tämän tutkimuksen nuorten naisten voivan käyttäytyä juuri tällä tavalla (kuva 28).

Kolme lasta on noin neljänneksellä naisista, joilla on vähintään yksi lapsi. Toisen ja kolmannen lapsen välinen keskimääräinen ikäero on vain hieman supistunut viisivuotiskaksosta 1975 – 1979 lähtien. Tätä ennen ikäero kasvoi. Ikäeroa kasvattivat lähinnä toisen maailmansodan loppupuolella ja sen jälkeen syntyneet naiset. Suurimmillaan toisen ja kolmansien lapsien keskimääräinen ikäero oli vuosina 1943 – 1947 syntyneillä äideillä, lähes viisi ja puoli vuotta. Sen jälkeen syntyneet äidit näyttäisivät hankkineen kolme ensimmäistä lastaan hieman nopeamassa tempossa (kuva 29).

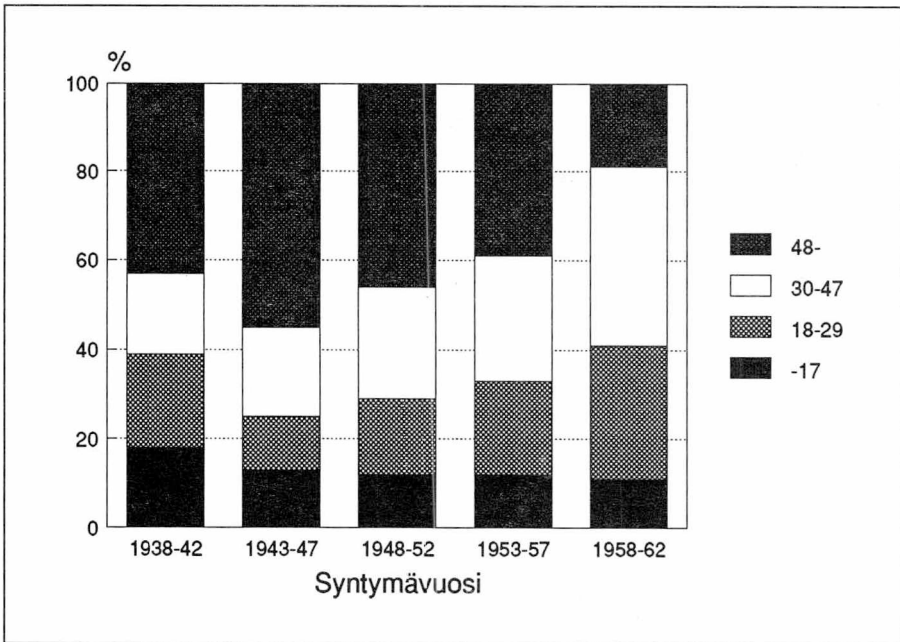
Kuva 28.

Ensimmäisen ja toisen (elävänä) syntyneen lapsen keskimääräinen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset syntymävuoden ja ensimmäisen lapsen synnytysiän mukaan

Kuva 29.

Toisen ja kolmannen (elävänä) syntyneen lapsen syntymäetäisyys (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan, %

14. Yhä nuoremmat ehkäisevät

Jos tapaa alle 50-vuotiaan suomalaisen naisen, joka ei ole koskaan käyttänyt ehkäisyä, on tehnyt suhteellisen harvinaisen löydön. Yli 90 prosenttia naisista on joskus elämässään ehkäissyt.

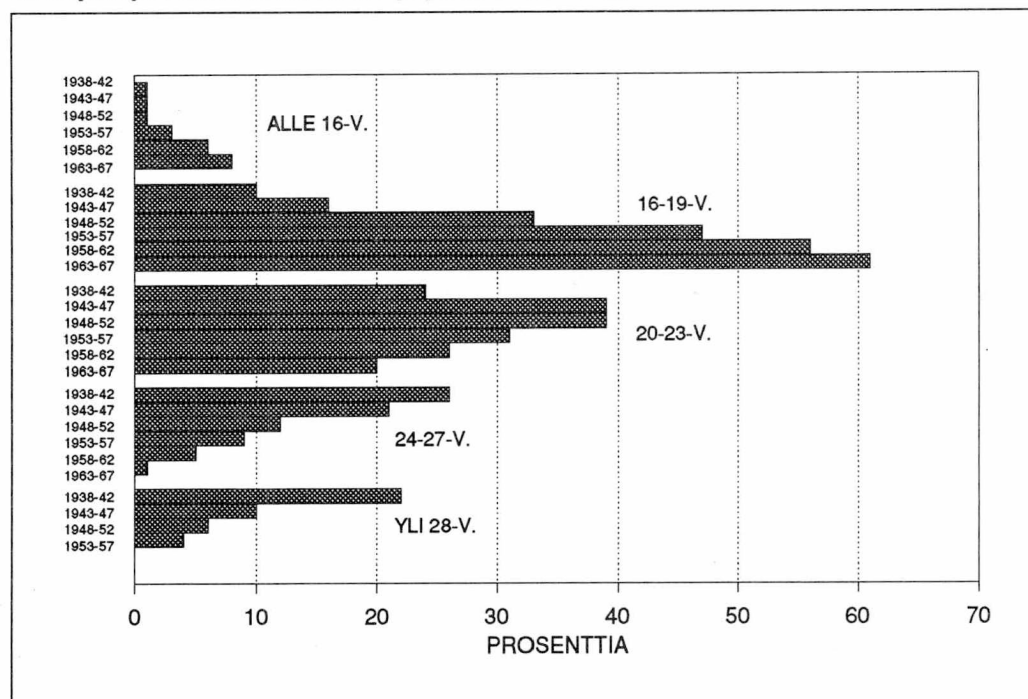
Noin 7 prosenttia naisista ei ole koskaan käyttänyt ehkäisyä. Näistä naisista 37 prosenttia ei kertomansa mukaan ole koskaan ollut sukupuoliyhdyntässä. 13 prosenttia naisista ilmoitti haluavansa lapsen. 11 prosenttia naisista ei ole tarvinnut ehkäisyä, koska ei ole voinut tulla raskaaksi. 10 prosenttia halusi jättää mahdollisen raskaaksitulemisen Jumalan tai kohtalon huomaan tai sattuman varaan.

Ehkäisyn käyttö aloitetaan yhä nuorempana. Yli kolmannes 1963 – 1967 syntyneistä naisista oli aloittanut ehkäisyn käytön viimeistään 17-vuotiaana, 1938 – 1942 syntyneistä vasta 4 prosenttia (kuva 30).

21 vuoden ikään mennessä 85 prosenttia vuosina 1963 – 1967 syntyneistä naisista oli aloittanut ehkäisyn käytön, 1938 – 1942 syntyneistä 51 prosenttia. Muutos on suurelta osin seurausta ehkäisy-tietouden ja -välineiden tarjonnan lisääntymisestä sekä välineiden kehittymisestä. Siihen liittyy tietysti myös halu torjua ei-toivotut raskaudet, koska keinot siihen ovat kaikkien ulottuvilla.

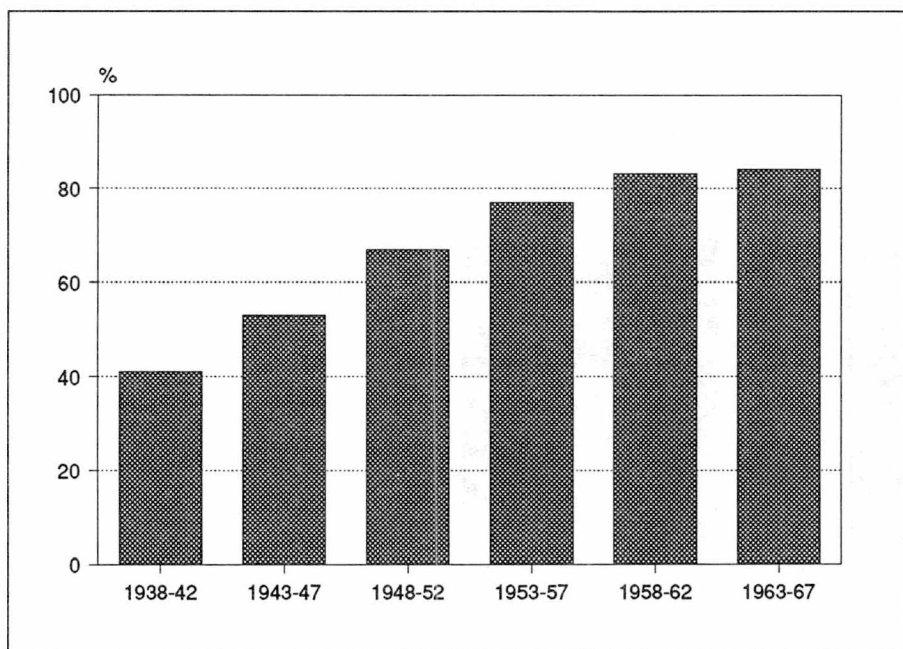
Lapsen hankkimisen suunnitelmallisuuden lisääntymistä kuvastaa myös ehkäisyn käyttö ennen ensimmäisen lapsen syntymää. Kun 1938 – 1942 syntyneistä ensimmäisen lapsensa synnyttäneistä naisista 59 prosenttia ei ollut käyttänyt ehkäisyä ennen ensimmäisen lapsen syntymää, niin 1958 – 1962 syntyneistä ensimmäisen lapsensa synnyttäneistä vain 17 prosenttia ei ollut käyttänyt ehkäisyä (kuva 31).

Kuva 30.
Ehkäisyn käytön aloittamisikä, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 31.

Ehkäisyn käyttö ennen ensimmäisen lapsen syntymää, naiset syntymävuoden mukaan, %

Ehkäisyvälineen valinta on yhteydessä naisen elämän vaiheeseen. Lapsettomilla nuorilla naisilla suosituin ehkäisyväline on ehkäisypilleri. Synnyttämisen jälkeen osa naisista vaihtaa kierukkaan ja kondomiin. Kuvassa 32 on naisten ehkäisymenetelmä haastatteluhetkellä. Kuvassa ovat vain ne naiset, jotka käyttivät jotain menetelmää. Haastatteluhetkellä 66 prosenttia kaikista naisista käytti jotain menetelmää.

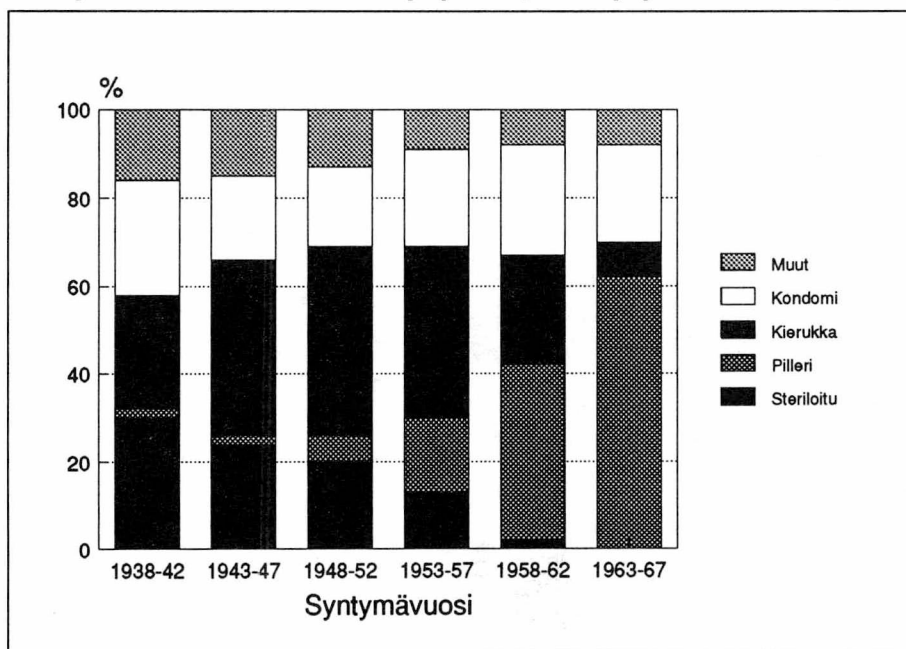
Monesta vaihtoehtoisesta menetelmästä kolme on selvästi suosituinta. Nämä ovat pilleri, kierukka ja kondomi. Pilleriä on joskus kokeillut 69 prosenttia naisista, kondomia 48 prosenttia ja kierukkaa 43 prosenttia naisista. Nuorista naisista neljä viidesosaa on kokeillut pilleriä ja kondomia lähes yhtä moni. Sen sijaan kierukan kokeilu ajoittuu useimmiten vasta synnyttämisen jäl-

keen. Yli puolet vanhemmista naisista on kokeillut kierukkaa (kuva 33).

Kaikista naisista 8 prosenttia oli steriloitu, naisten kumppaneista vain 1 prosentti. Sterilointi on ehkäisyvaihtoehto silloin, kun haluttu perhekoko on saavutettu. Onkin luonnollista, että vanhemmista naisista suurempi osa on steriloitu kuin nuoremmista. Steriloituja naisia on 12 – 15 prosenttia vuosina 1938 – 52 syntyneistä. Steriloitujen osuus on vielä suurempi, kun katsotaan vain jotain ehkäisymenetelmää käyttävien jakaumaa. Vuosina 1938 – 1942 syntyneistä naisista, jotka käyttivät jotain ehkäisymenetelmää, jopa 28 prosenttia oli steriloitu. Vuosina 1948 – 1952 syntyneistäkin 18 prosenttia oli steriloitu. Kuvan 31 perusteella ehkäisymenetelmien kehitys, erityisesti kierukan, on lisännyt muiden vaihtoehtojen suosiota steriloinnin kustannuksella.

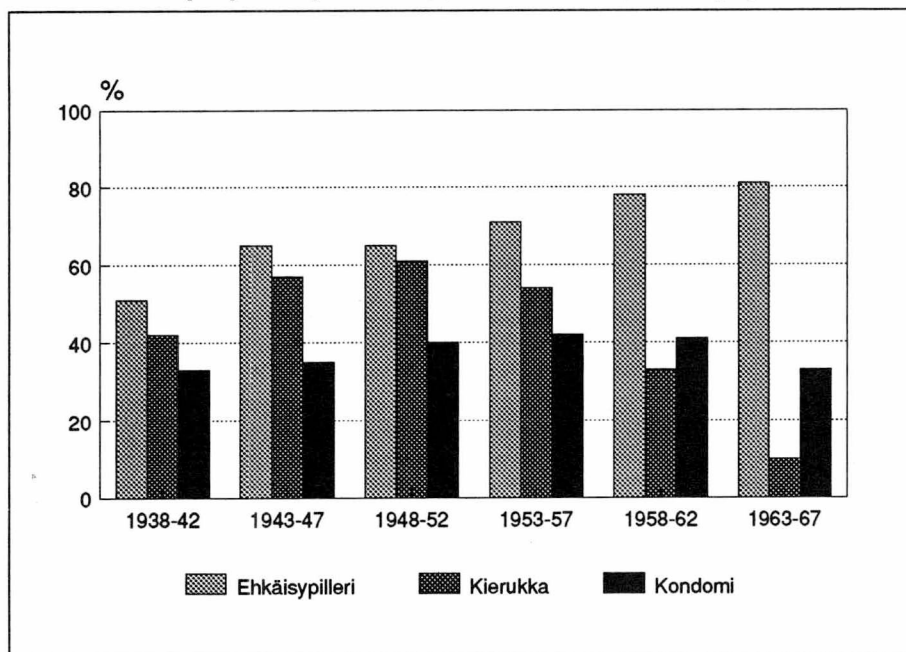
Kuva 32.

Ehkäisymenetelmä haastatteluhetkellä syksyllä 1989, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 33.

Ainakin kerran käytetty ehkäisymenetelmä, (kolme suosituinta), naiset syntymävuoden mukaa, %

15. Äitien kotonaolo äitiysloman jälkeen lisääntynyt

Kaikkiaan lähes neljä viidesosaa ensimmäisen lapsen synnyttäneistä äideistä on jonkin aikaa kotona äitiyslomansa jälkeen (kuva 34). Äitien kotonaoloa edistävät mahdollisuus palata synnytystä edeltäneeseen työpaikkaan sekä parantunut kotihoidontuki.

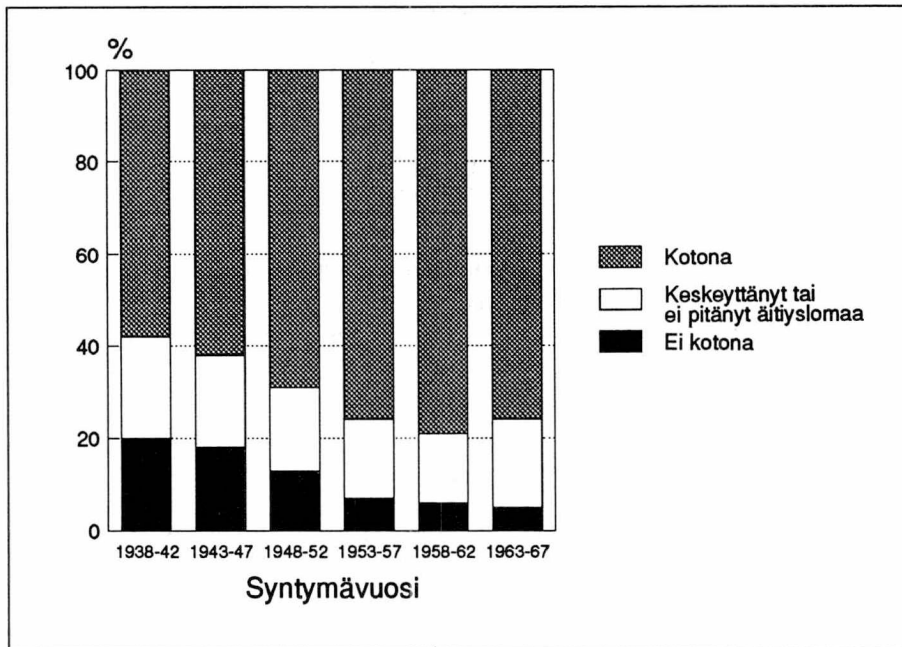
Nykyisin noin puolet ensimmäisen lapsensa synnyttäneistä äideistä on yhdestä kuuteen kuukauteen kotona äitiysloman jälkeen. Noin kymmenesosa äi-

deistä on kotona korkeintaan vuoden. Alle kymmenesosa on kotona yli kaksi vuotta. Noin 5 – 7 prosenttia palaa työelämään heti äitiysloman jälkeen (kuva 35).

Koulutus vaikuttaa äitiysloman jälkeisen kotonaolon pituuteen. Ensiksikin korkeasti koulutetut naiset ovat hieman muita useammin keskeyttäneet äitiyslomansa tai eivät pitäneet sitä ollen-

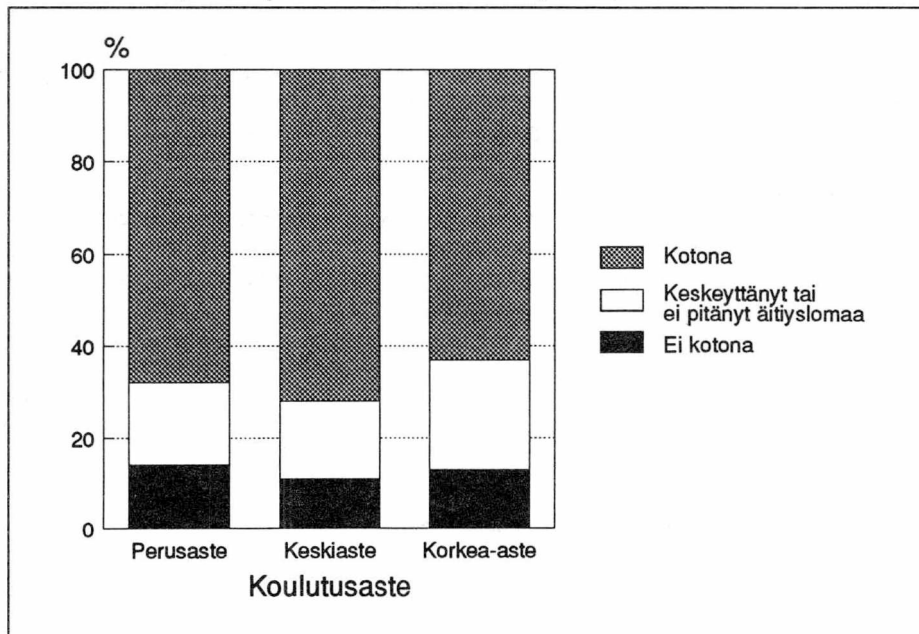
Kuva 34.

Äitiysloman jälkeen kotiin jääneiden äitien osuus kaikista ensimmäisen lapsensa synnyttäneistä, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 35.

Ensimmäisen äitiysloman pitäminen ja kotonaolo sen jälkeen, naiset koulutusasteen mukaan, %

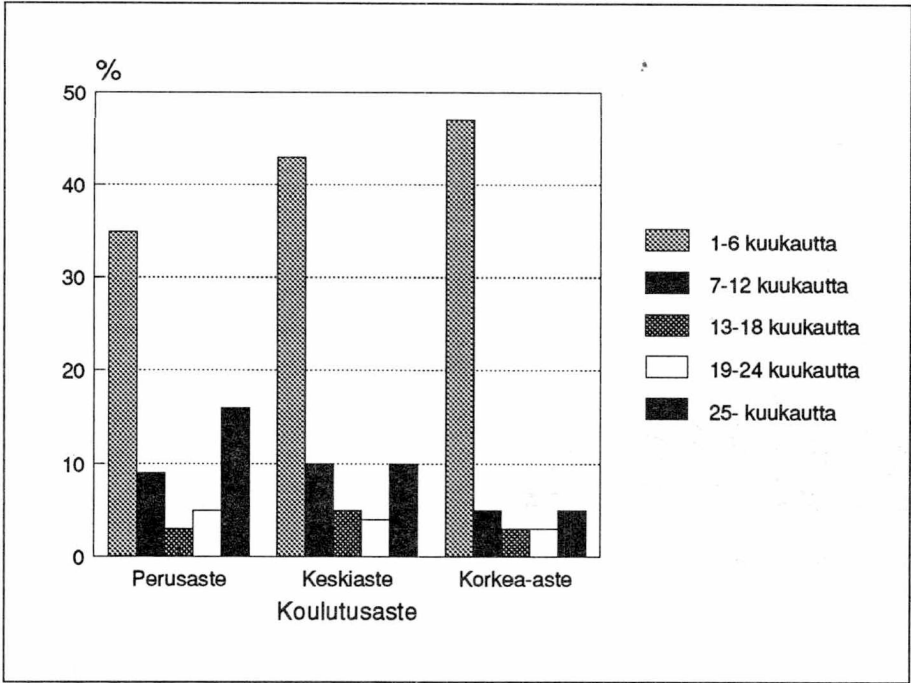
kaan. Sen lisäksi korkeasti koulutetut ovat muita naisia jonkin verran harvemmin kotona ensimmäisen äitiyslomansa jälkeen. Useimmiten äitiyslomansa jälkeen kotiin jää keskiasteen tutkinnon suorittanut nainen (kuva 36).

Korkeasti koulutetut ovat muita äitejä useammin korkeintaan puoli vuotta kotona äitiysloman jälkeen. Lyhyen koulutuksen hankkineet ovat pitempään kotona äitiysloman jälkeen. Muut yrittäjänaiset kuin maatalousyrittäjät ja ylemmät toimihenkilönaiset ovat muita naisia harvemmin kotona vielä äitiysloman jälkeen. Muut yrittäjät kuin maatalousyrittäjät ovat kaikkein useimmin keskeyttäneet äitiyslomansa tai eivät ole pitäneet sitä ollenkaan.

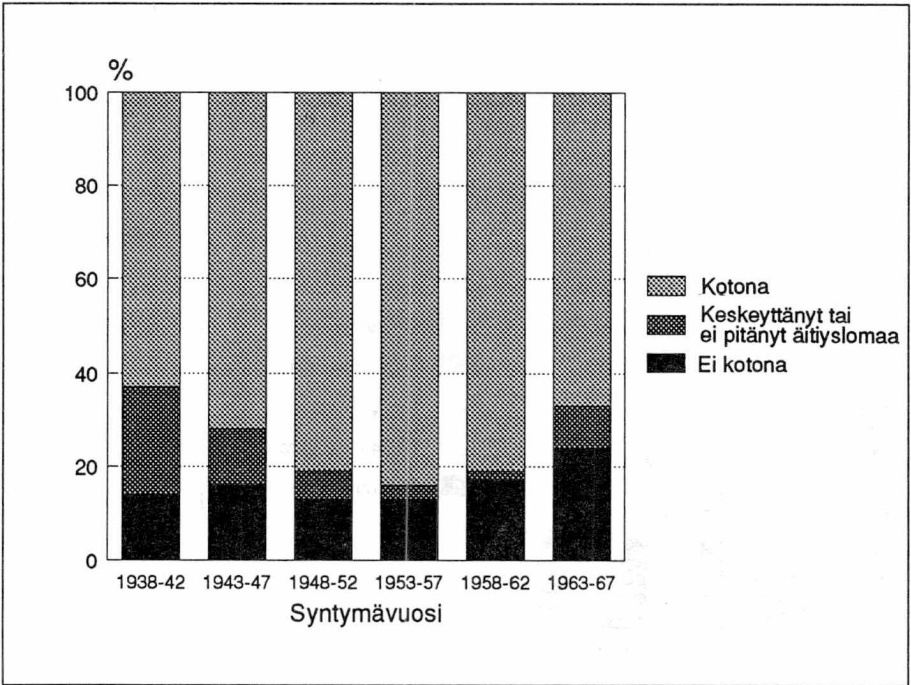
Toisen lapsen äitiysloman jälkeen hieman suurempi osa naisista on kotona kuin ensimmäisen äitiysloman jälkeen. Tulos tuntuu luonnolliselta. Nykyaikaa lähestyttäessä näyttäisi kuitenkin siltä, että äitiysloman jälkeisten kotonaolijoiden osuus olisi pienentynyt. Tätä voi osin selittää päivähoitomahdollisuuksien parantumisella (kuva 37).

Kaikenkaikkiaan äidit ovat olleet pitempään kotona toisen äitiysloman jälkeen kuin ensimmäisen. Yli 2 vuotta kotonaolijoiden osuus on kuitenkin pienentynyt. Suurin osa, runsas 40 prosenttia, on kotona korkeintaan puoli vuotta. Tämänkin ajan kotona olleiden osuus on pienentynyt. Toisaalta taas vuodesta kahteen vuotta kotona olleiden osuus on suurentunut (kuva 38).

Kuva 36.
Ensimmäisen äitiysloman jälkeisen kotonaolon pituus, (kuukausia), naiset koulutus-
asteen mukaan, %

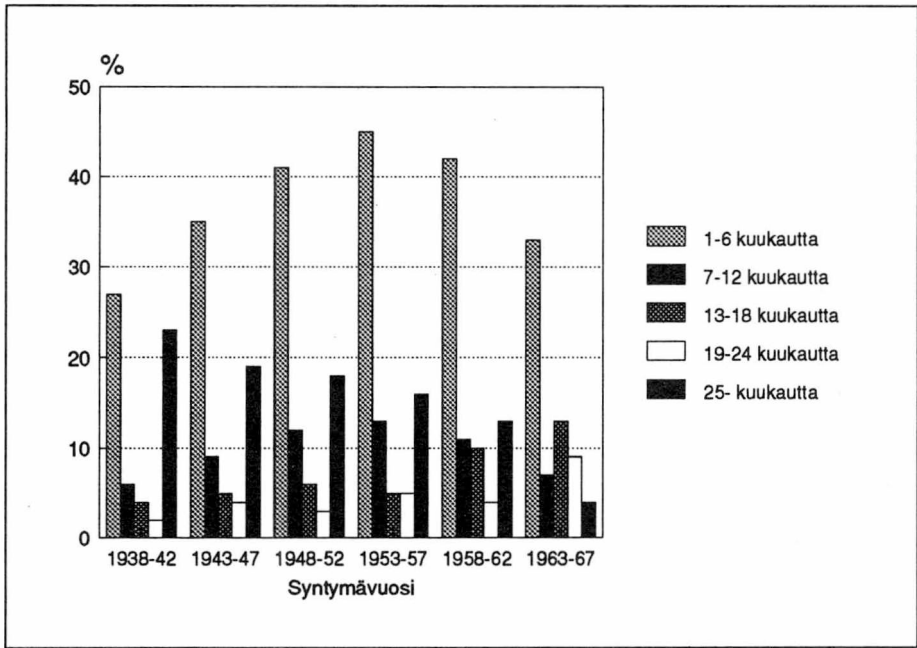

Kuva 37.
Toisen äitiysloman pitäminen ja sen jälkeinen kotonaolo, naiset syntymävuoden mukaan, %

Kuva 38.

Toisen äitiysloman jälkeisen kotonaolon pituus (kuukausia), naiset syntymävuoden mukaan

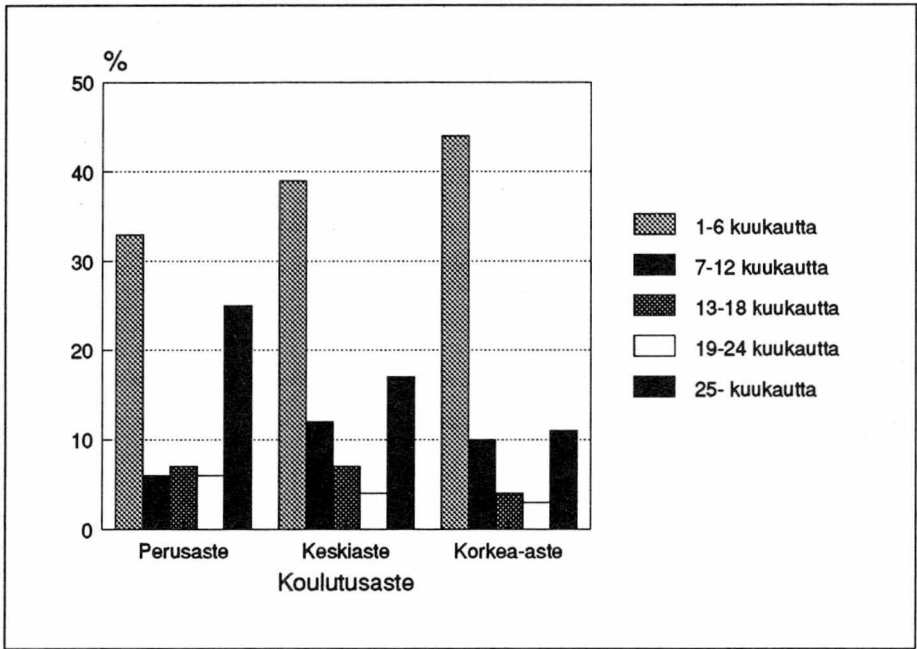

Koulutus näyttäisi vaikuttavan myös toisen äitiysloman jälkeiseen kotonaoloon ja sen pituuteen. Korkeasti koulutetut naiset ovat yleensä muita naisia hieman harvemmin kotona äitiysloman jälkeen,

mutta he ovat muita naisia useammin kotona korkeintaan puolivuotta. Enintään perusasteen tutkinnon suorittaneet naiset ovat muita useammin kotona vähintään kaksi vuotta (kuva 39).

Kuva 39.

Toisen lapsen jälkeisen kotonaolon pituus, naiset koulutusasteen mukaan, %

Sosiaalinen tausta näyttää vaikuttavan toisenkin lapsen jälkeiseen kotonaoloon ja myös kotonaolo-aikaan. Muut yrittäjänaiset kuin maatalousyrittäjät ovat harvemmin kotona äitiysloman jälkeen kuin muut naiset. Ylemmät toimihenkilönaiset ovat seuraavaksi harvemmin kotona äitiysloman jälkeen.

Jos ylempiin toimihenkilöihin kuuluva nainen on kotona toisen äitiyslomansa jälkeen, niin useimmin hän on kotona korkeintaan puoli vuotta. Työntekijänaiset ovat muita naisia useammin kotona yli kaksi vuotta.

16. Päivähoidossa tai sen järjestämisessä ongelmia...

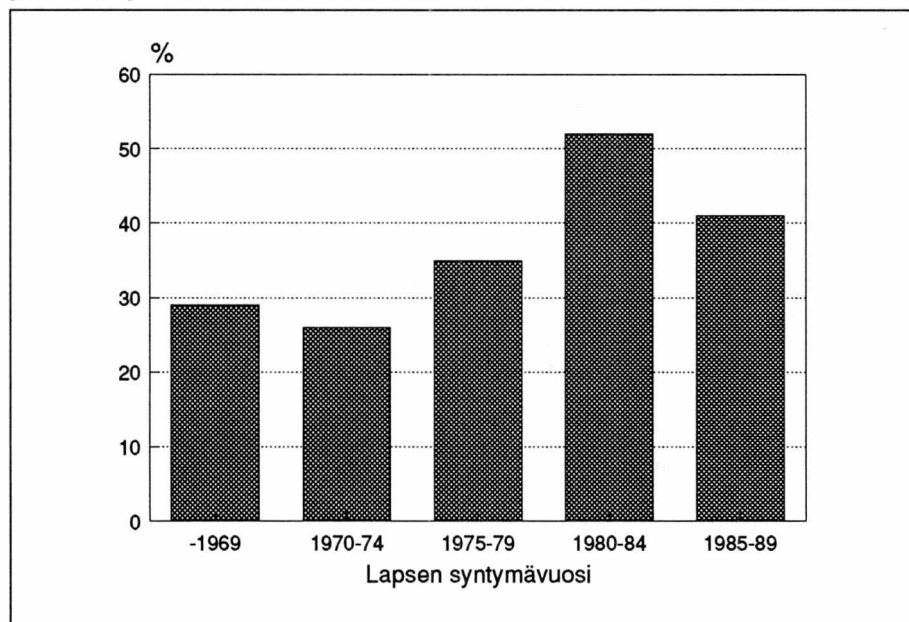
Ensimmäisen lapsensa päivähoitoa tai sitä järjestelmään joutuneista naisista runsaalla kolmanneksella on ollut ongelmia lapsensa päivähoidossa tai sen järjestämisessä. Hieman alle kolmanneksella on ollut ongelmia toisen lapsensa päivähoidossa tai sen järjestämisessä. Esikoisensa hoito-ongelmista kärsineiden naisten osuus kaikista naisista ei ole juuri muuttunut. Suuria ongelmia ilmoittaneiden osuus näyttää jopa hieman pienentyneen. Sen sijaan toiseksi vanhimman lapsen hoidossa suuria ongelmia ilmoittaneiden naisten osuus kaikista naisista on lievästi suurentunut.

Vuonna 1972 säädetty päivähoitolaki velvoitti kunnat järjestämään tarvetta edellyttävän päivähoiton kaikille halukkaille. Tällä perusteella voisi olettaa, että ainakin päivähoitopaikan saamisen vaikeudet olisivat ajan myötä vähentyneet. Kuitenkin vuoden 1989 syksyllä suurin ongelma pienten lasten äideillä oli päivähoitopaikan tai -hoitajan saamisessa. Päivähoitopaikan saamisen vaikeus on naisten mielestä jopa lisääntynyt (kuva 40).

Tämän selvästi tärkeimmän ongelman varjoon jäivät muut ongelmat. Esimerkiksi toiseksi tär-

Kuva 40.

Vanhimman lapsen hoidossa ilmennyt hankalin ongelma: "vaikea saada päivähoito paikkaa", lapsen syntymävuoden mukaan, %

keintä ongelmaa on vaikea valita, koska prosenttiluvut ovat niin lähellä toisiaan. Ajan myötä ovat jotkut ongelmat naisten mielestä vähentyneet. Lapsi viihtyy päivähoitossa entistä paremmin. Vanhempien vaikeudet töidensä järjestämisessä lap-

sen sairastuessa ovat vähentyneet. Äitien mielestä heidän lastensa päivähoitopaikan vaihdot ovat vähentyneet. Toiseksi vanhimman lapsen hoidossa ilmenneet hankalimmat ongelmat ovat samantyyppiset kuin vanhimman lapsen hoidossa.

17. ...silti pienten lasten äidit valitsevat työn

Alle kouluikäisten lasten äitien ei tule itse hoitaa lapsiansa vaan käydä ansiotyössä. Tätä mieltä on yhä useampi nainen (kuva 41).

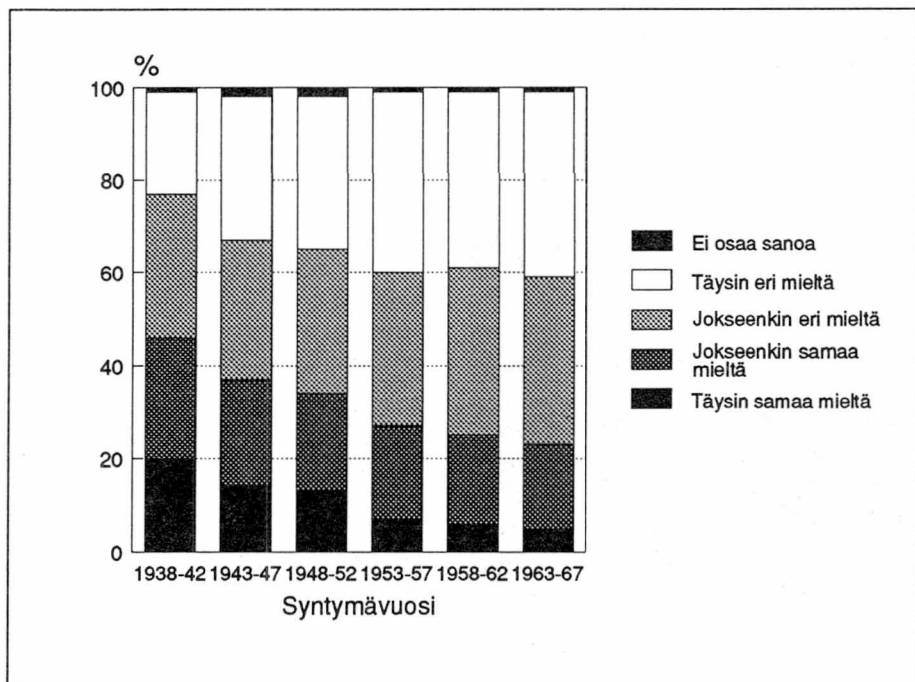
Em. väittämään suhtautuminen on riippuvainen koulutuksesta. Mitä lyhyempi naisen koulutus on, sitä useammin naisen olisi oltava kotona hoitamassa pieniä lapsia. Koulutuksen mukaiset erot suhtautumisessa em. väittämään säilyvät, vaikka koulutusryhmien sisällä vanhemmat naiset nuorempia useammin ovat sitä mieltä, että pienten lasten äitien olisi hoidettava lapsensa itse eikä käytävä töissä (kuva 42).

Maatalousyrittäjänaiset ovat muita naisia selvästi useammin sitä mieltä, että alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä. Lähes yhtä moni työntekijänainen on maatalousyrittäjien kanssa samaa mieltä. Ylemmät toimihenkilönaiset ovat muita naisia useammin eri mieltä em. väittämän kanssa (kuva 43).

Myös uskonnollisuus erottelee väittämään vastanneiden naisten mielipiteet. Uskonnollisiin tilaisuuksiin usein osallistuvat ovat muita naisia useammin sitä mieltä, että pienten lasten äitien tulisi hoitaa lapsensa itse eikä käydä ansiotyössä.

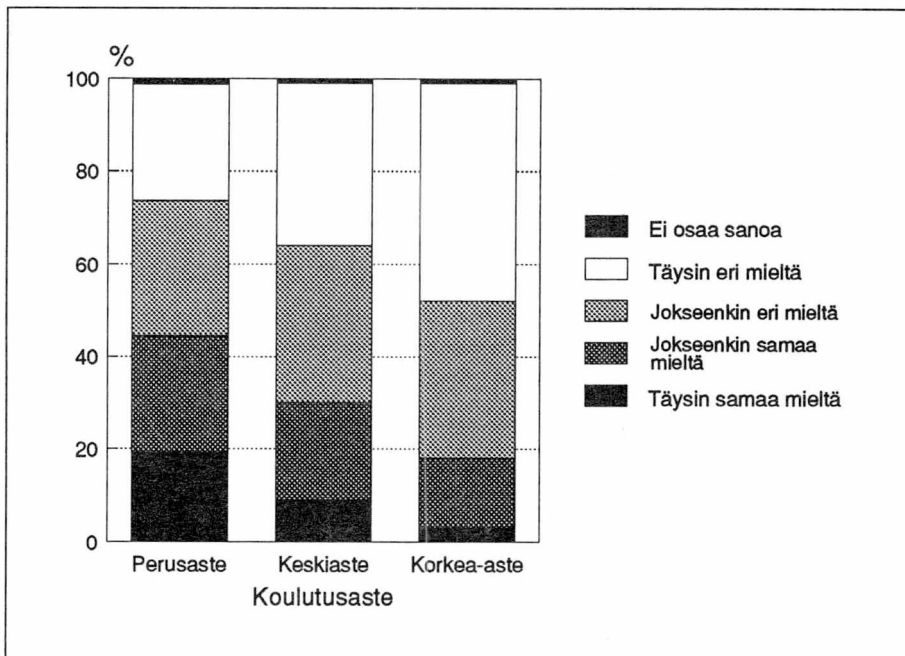
Kuva 41.

Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset syntymävuoden mukaan, %

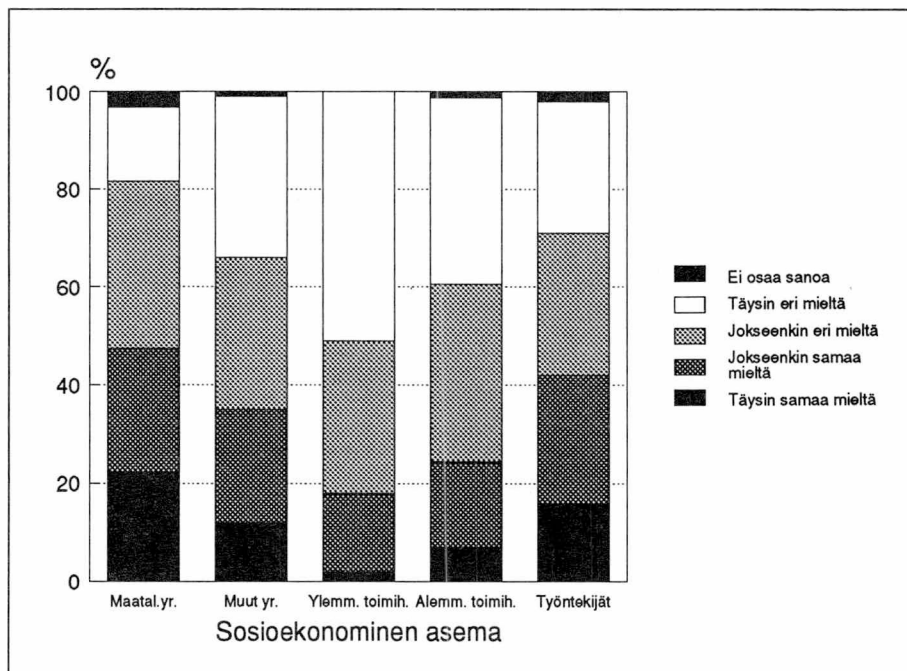
Kuva 42.

Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset koulutusasteen mukaan, %

Kuva 43.

Väittämä: Alle kouluikäisten lasten äitien tulee itse hoitaa lapsensa eikä käydä ansiotyössä, naiset sosioekonomisen aseman mukaan, %

18. Palvelujen saantia lisättävä?

Koska kolme neljäsosaa nykynaisista on sitä mieltä, että alle kouluikäisten lasten äitien ei tarvitse hoitaa itse lapsiaan vaan hän voi käydä ansiotyössä, niin tämän tuloksen pitäisi näkyä myös nykynaisten työssäkäyntiä helpottavina vaatimuksina. On kuitenkin yllättävää, että palvelujen saannin lisääminen ei ole ollenkaan selvästi etusijalla, mikäli lapsiperheiden tukea lisättäisiin. Lähes yhtä tärkeiksi kuin palvelujen saannin lisäämisen nykynaiset ovat maininneet kotihoidontuen noston ja verotuksen kevennyksen (kuvat 44 A, B, C ja D). Nykynaisten enemmistö on siis sitä mieltä, että päivähoitomahdollisuudet ovat riittävän hyvät. Tämä taas tuntuu olevan ristiriidassa 1990-luvun taitteessa julkisuudessa olleen päivähoitopaikkojen riittävyydestä käydyn keskustelun kanssa. Vuodesta 1990 lähtien kunnan oli järjestettävä alle 3-vuotiaalle lapselle päivähoitopaikka, mikäli sitä tultiin vaa-

Kaksi viimeksi mainittua seikkaa lapsiperheiden tukemiseksi ovat ristiriidassa nykynaisten arjen kanssa. Vain noin joka kymmenes nainen on nykyään kotona nuorimman lapsen täytettyä kolme vuotta. Erityisesti kotihoidontuen noston, mutta myös verotuksen kevennyksen vaatimukset viit-
taavat naisten toiveeseen hoitaa itse pieniä lapsi-

aan kauemmin kuin heillä oman käsityksensä mukaan nykyisin on mahdollista.

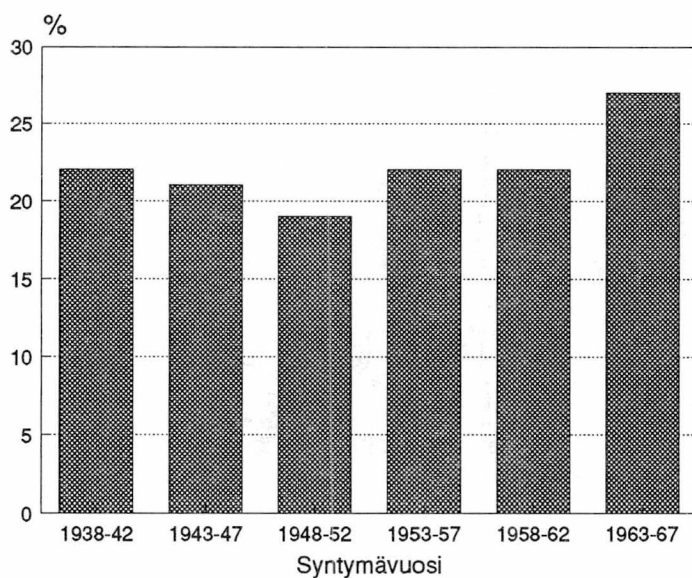
Mitä korkeampi naisen koulutus on, sitä useammin hän haluaisi palvelujen saannin lisäämistä. Koulutuksesta riippumatta naiset haluaisivat nykyään aiempaa suuremmalla joukolla lapsiperheiden verotuksen keventämistä. Korkeasti koulutetut naiset haluaisivat lapsiperheiden verotusta kevennettäväksi useammin kuin muut naiset, jotka puolestaan haluaisivat useammin kotihoidontuen ja lapsilisien nostoa (kuvat 45 A, B, C ja D). Korkeasti koulutettujen naisten palvelujen saannin lisäämistoive sopii hyvin yhteen sen kanssa, että korkeasti koulutetut olivat muita naisia harvemmin kotona sekä myös lyhyemmän aikaa kotona äitiysloman jälkeen.

Lapsiluku vaikuttaa selvästi mielipiteeseen lapsiperheiden tarvitseman lisätuen lajista. Lapsettomien mielestä palvelujen saantia on lisättävä eniten. Tämä mielipide on hieman voimistunut ajan myötä. Kotihoidontuen nosto on sen sijaan lapsiperheiden mielestä tärkein lisäämistä kaipaava tuen muoto. Verotuksen keventäminen on tärkeämpää lapsiperheille kuin lapsettomille, samoin kuin lapsilisien nostaminen. Mitä useampi lapsi perheeseen kuuluu, sitä tärkeämpänä lapsilisän nostoa pidetään (kuvat 46 A, B, C ja D).

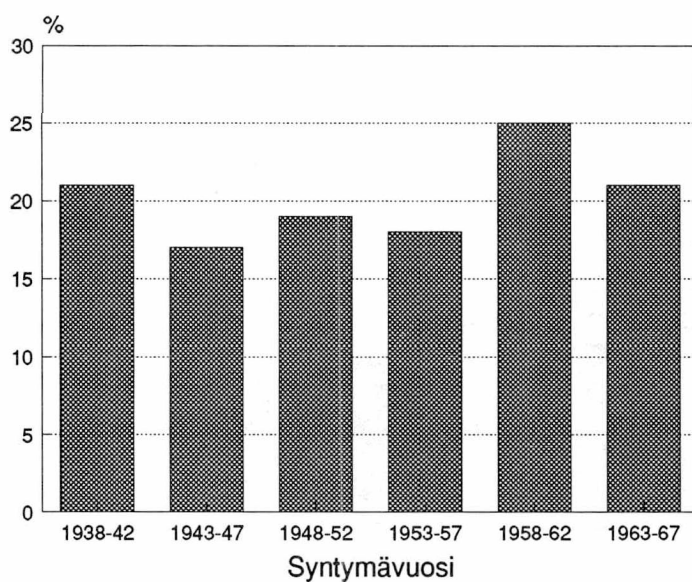
Kuvat 44 A, B, C ja D.

Tärkein tuen muoto jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset syntymävuoden mukaan, %

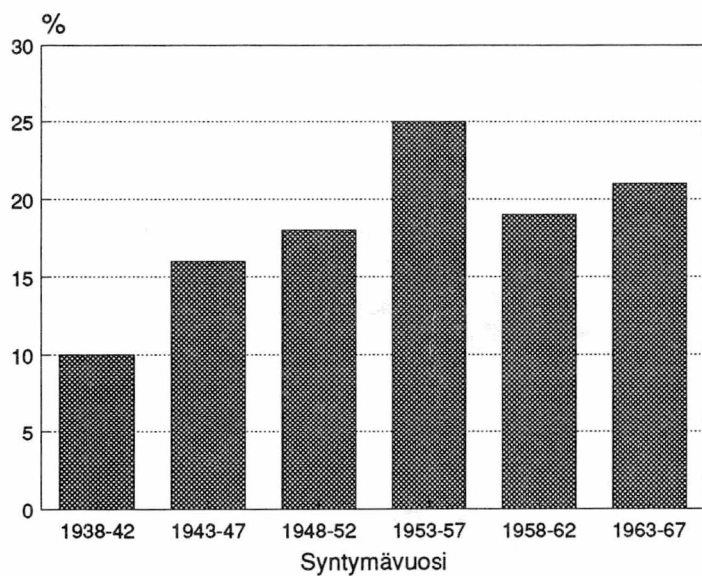
Palvelujen saanti

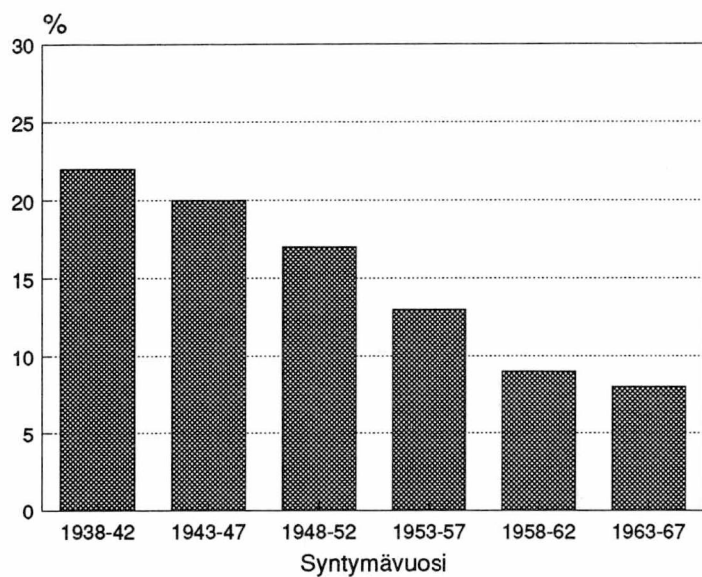
Kotihoidontuen nosto

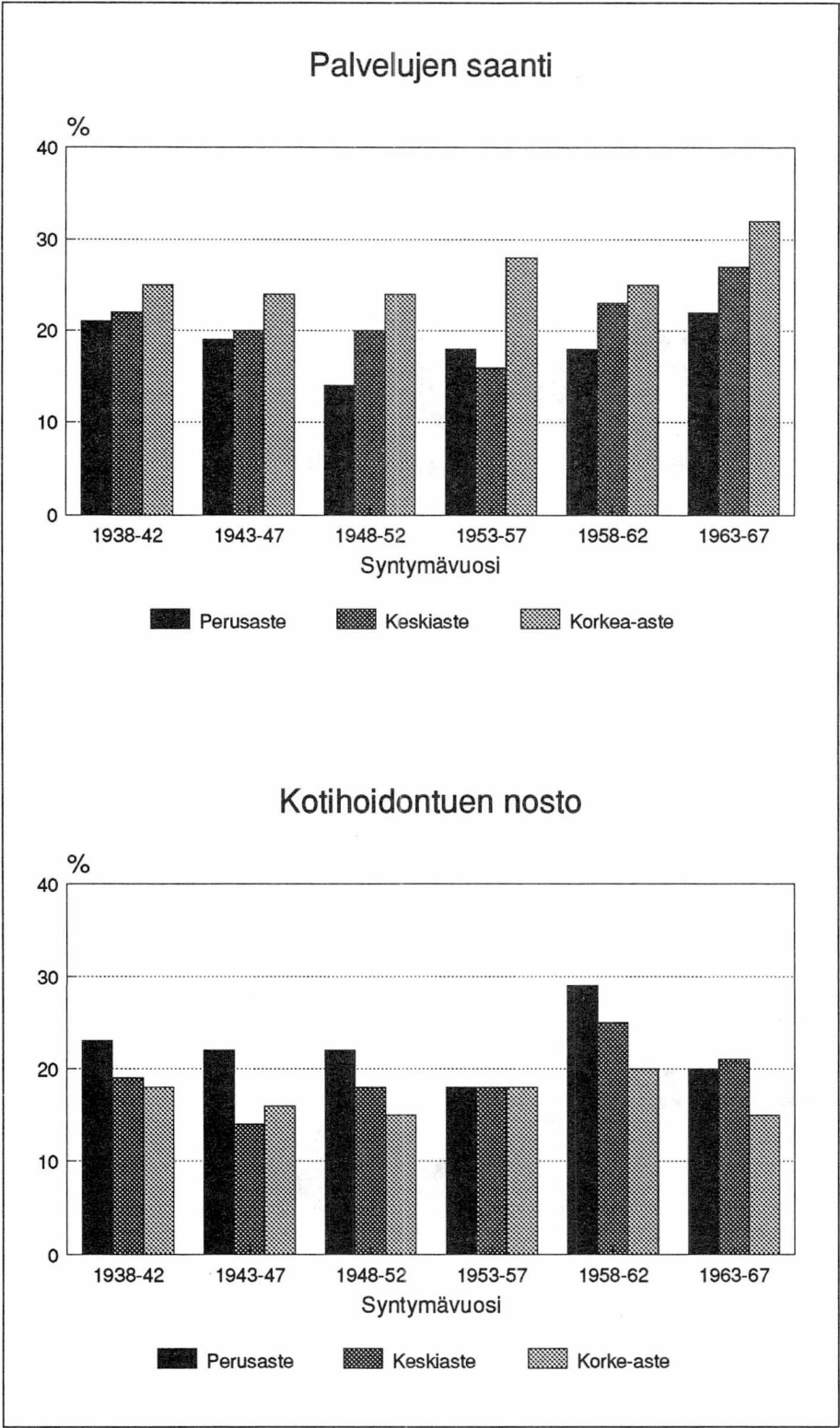
Verotuksen kevennys

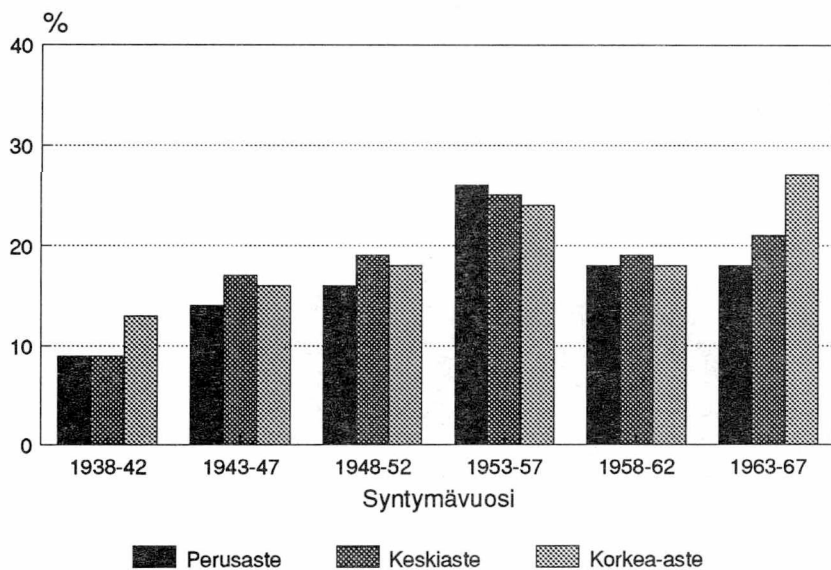
Äidin sos.turvan/työhön paluun helpotus

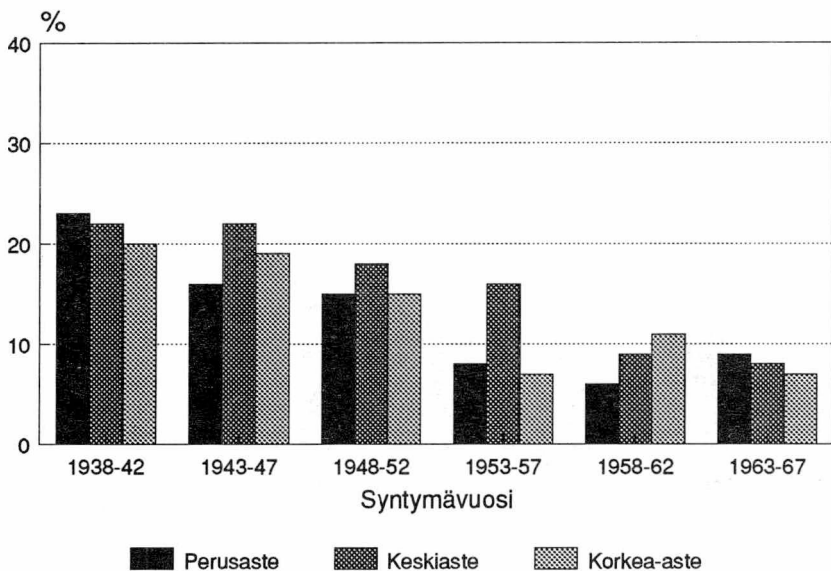
Kuva 45 A, B, C ja D.
Tärkein tuen muoto jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset
koulutusasteen ja syntymävuoden mukaan, %

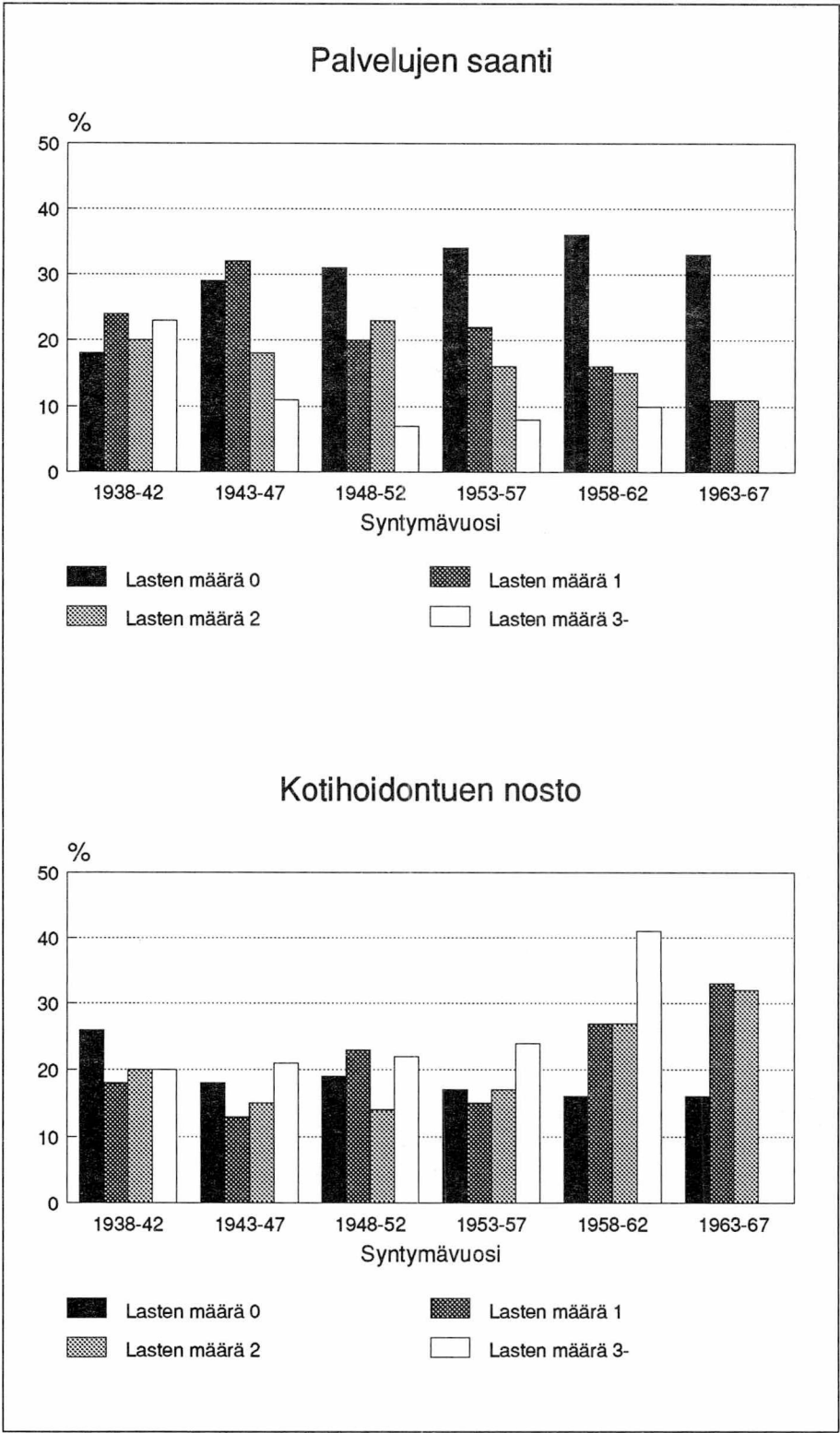
Verotuksen kevennys

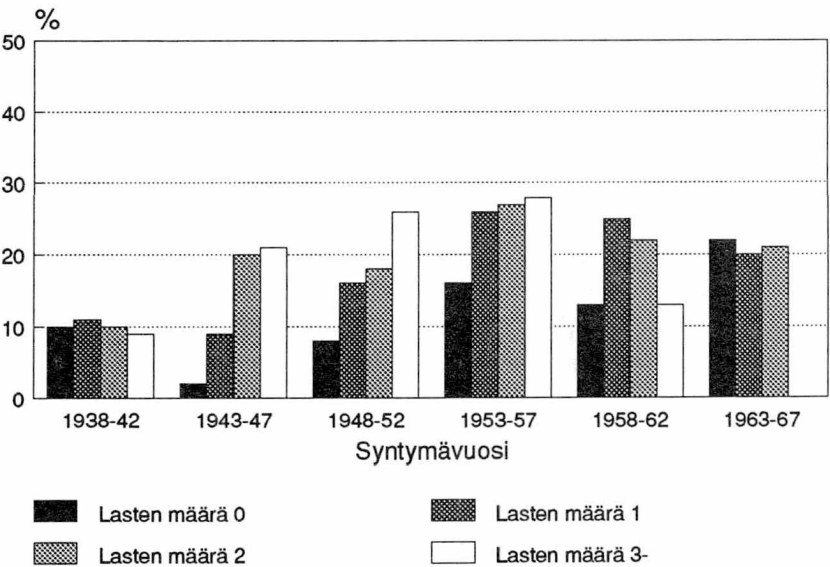
Äidin sos.turvan/työhön paluun helpotus

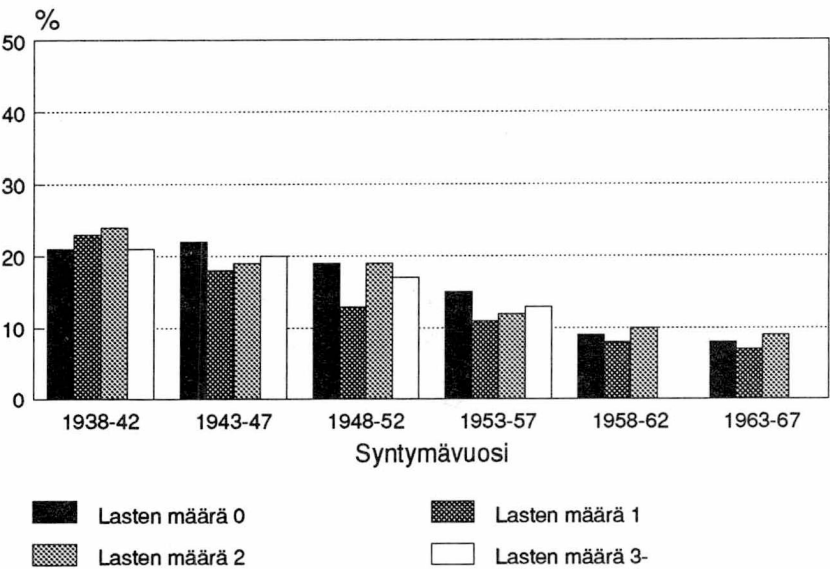
Kuvat 46 A, B, C ja D.
Tärkein tuen muoto jos yhteiskunnan lapsiperheille antamaa tukea lisättäisiin, naiset lasten määrän ja syntymävuoden mukaan, %

Verotuksen kevennys

Äidin sos.turvan/työhön paluun helpotus

19. Lopuksi

Jos edellä naisten perheellistymistä kuvaavasta aineistosta poimii joitakin keskeisiä lasten hankintaan liittyviä muutoksia, niin ensimmäisenä tulee mieleen parinmuodostukseen liittyvät muutokset. Avoliitto on korvannut avioliiton naisten ensimmäisenä liittona. Avio- ja avoliittoja aloitetaan kuitenkin suunnilleen yhtä paljon kuin aiemminkin. Ensimmäisen liittonsa aloittavat ovat nykyään jonkin verran nuorempia kuin ennen.

Toinen merkittävä muutos on ensimmäisen lapsen synnyttäminen yhä vanhempana. Kun tämä tulos otetaan huomioon sen kanssa, että avio- tai avoliitot aloitetaan nykyään jopa nuorempana kuin ennen, voidaan päätellä, että lapseton aika liitossa on lisääntynyt. Osan muutoksesta selittää naisten pidentynyt koulutus. Lasten hankkiminen tulee ajankohtaiseksi vasta koulutuksen jälkeen ja ilmeisesti vasta kun on vielä työskennellyt jonkin aikaa ensimmäisessä työpaikassa. Tämän oletuksen varmistamiseksi olisi tutkittava ensimmäisen lapsen ajoittumista ensimmäisen vakituisen työpaikan suhteen. Tärkeä edellytys lasten hankinnan suunnittelulle ovat myös ehkäisymenetelmät, jotka ovat kuten tuloksista näkyy nykyään lähes kaikkien naisten käyttämiä.

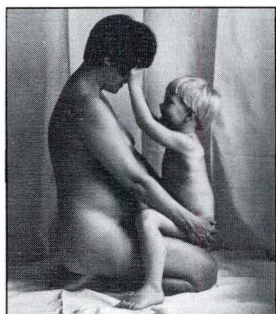
Ensimmäisen lapsen synnyttäminen yhä vanhempana merkitsee tietysti sitä, että naisen hedelmällinen aika lyhenee. Sen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse merkitä sitä, että nainen ei pystyisi synnyttämään useimman naisen mieluisinta lapsilukua eli kahta lasta. Tästä aineistosta näkyy hyvin, miten erilaisella lastenhankinnan ajoittamisella pystytään hankkimaan sama määrä lapsia. Jotta näin olisi, perhekoko ei tietenkään voi olla suuri eli kysymys on 2–3 lapsen perheestä.

Suhtautuminen lastenhankintaan on perin myönteistä, sillä 98 prosenttia naisista on sitä mieltä, että oma mieluisin lapsiluku tulisi olla vähintään yksi ja lähes 90 prosenttia sitä mieltä, että sen tulisi olla ainakin kaksi. Todellisuudessa enintään yksilapsisten naisten osuus on kuitenkin suurentunut ainakin vuosina 1938–52 syntyneillä naisilla. Jää nähtäväksi kuinka em. nuoremmat naiset hankkivat lapsia. Näyttää kuitenkin siltä, että em. nuoremmat naiset hankkisivat suuremmalla joukolla vähintään kaksi lasta kuin vanhemmat naiset.

Tärkeä lasten hankinnan ja perheellistymisen taustatekijä on koulutus. Yhä suurempi osa naisista opiskelee pitkään. Ylioppilaista noin 60 prosenttia on naisia, korkeakoulussa tai yliopistossa jatkavista lähes yhtä suuri osa on naisia ja naiset myös suorittavat tutkinnon loppuun, sillä yli puolet valmistuneista on naisia. Vuonna 1989 ikä, jolloin puolet korkeakoulututkinnon aikoihin aloittaneista oli valmistunut, oli 27 vuotta. Naisten pidentyneen koulutuksen vaikutuksia nähdään jo lapsuuden kodista muuttamisen alkamisena aiempaa hieman vanhempana. Edellä viitattiin jo koulutuksen ja ensisynnytyksen ajoittumisen yhteydestä. Koulutuksen pituus näyttää liittyvän läheisesti myös lasten syntymäetäisyyksiin. Pitkä koulutus selittää osan korkeasti koulutettujen naisten vähän koulutettuja suuremmasta lapsettomuudesta. Koulutus vaikuttaa myös siihen, ketkä jäävät pitemmäksi aikaa kotiin hoitamaan lapsiaan äitiysloman jälkeen. Kaikkien tähän julkaisun loppuun poimitujen asioiden välisten yhteyksien ja kehityssuuntien tarkempi selvittäminen jää tässä esitettyä syvällisempien jatkotutkimusten asiaksi.

Suomalaisnaisen perheellistyminen

Suomalaisnaisen perheellistyminen -julkaisu perustuu runsaan 4 100 naisen haastatteluihin. Julkaisun tarkoituksena on kuvin ja lyhyin tekstein antaa yleiskuva syntyvyyteen ja perheellistymiseen liittyvistä tekijöistä ja niiden muutoksista parina viime vuosikymmenenä. Julkaisun aiheita ovat:

- lapsuudenkodista irtautuminen
- avio- ja avoliitot
- lasten syntymät ja niiden ajoittuminen
- lasten määrä ja ihanteellinen lapsiluku
- ehkäisy
- pienten lasten hoitoon liittyvät ongelmat ja toiveet

Julkaisujen myynti:

Tilastokeskus
PL 504
00101 Helsinki
(90) 17 341

Försäljning:

Statistikcentralen
PB 504
00101 Helsingfors
(90) 17 341

Hinta - Pris

90 mk

ISSN 0784-8447
= Väestö
ISBN 951-47-6017-4